

METROPOLIA AMMATTIKORKEAKOULU
LIKOTALOUDEN KOULUTUSOHJELMA

KULUTTAJIEN NÄKEMYKSET ELINTARVIKEPAKKAUSTEN
YMPÄRISTÖVAIKUTUKSISTA
Vihreät elintarvikepakkaukset

Markus Halonen
Markkinoinnin ja logistiikan
suuntautumisvaihtoehto
Opinnäytetyö
Huhtikuu 2009

METROPOLIA AMMATTIKORKEAKOULU

Koulutusohjelma: Liiketalous
Suuntautumisvaihtoehto: Markkinointi ja logistiikka
Opinnäytetyön nimi: Kuluttajien näkemykset elintarvikepakkausten ympäristövaikutuksista. Vihreät elintarvikepakkaukset
Tekijä: Markus Halonen
Vuosi: 2009
Sivumäärä: 40 + 4 liitesivua

Tiivistelmä:

Opinnäytetyön tarkoituksena oli saada tietoa siitä, mitä näkemyksiä kuluttajilla on elintarvikepakkausten ympäristöystävällisyydestä. Lisäksi haluttiin selvittää, miten elintarvikepakkausten ympäristövaikutukset näkyvät ihmisten kulutustottumuksissa.

Tutkimusmenetelmänä käytettiin kvantitatiivista eli määrällistä tutkimusta. Kyselytutkimus toteutettiin helmi- maaliskuussa 2009 pääkaupunkiseudulla, Jokelassa ja Hyvinkäällä. Kyselyyn vastasi kaiken kaikkiaan 130 henkilöä.

Kyselyn tuloksista kävi ilmi, että noin 61 % vastaajista pyrkii välttämään muovisia elintarvikepakkauksia niiden ympäristövaikutusten vuoksi. Elintarvikeostokäyttäytymisellä ympäristöasioihin pyrkii vaikuttamaan 78 % vastaajista, ainakin jos kaupan valikoima sen sallii. Kysyttäessä kenellä on suurin vastuu elintarvikepakkauksista aiheutuvista jätteistä, suurin osa, eli noin 61 %, vastaajista oli sitä mieltä, että suurin vastuu on valmistajalla tai maahantuojalla. Suurin osa, eli 68 %, vastaajista ei koe, että elintarvikepakkausten ympäristövaikutuksista informoidaan tarpeeksi.

Tutkimus paljasti, että kierrätettävyys on kuluttajille tärkeä ympäristöystävällinen ominaisuus elintarvikepakkauksissa. Kuluttajat luokittelevat muovit ja muut huonosti kierrätettävät pakkaukset epäympäristöystävällisiksi. 79 % vastaajista on sitä mieltä, että vaihtoehtoisia elintarvikepakkauksia löytyy vähintään jonkin verran ja että omilla valinnoilla pystyy vaikuttamaan ympäristöasioihin.

Avainsanat: elintarvikepakkaukset, kuluttajatutkimus, ympäristöystävällisyys

METROPOLIA UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Degree program: Economics and business administration
Major: Marketing and logistics
Title: Consumer views on environmental effects of grocery packaging. Green grocery packages
Author: Markus Halonen
Year: 2009
Pages: 40+4 appendix pages

Abstract:

The objective of the thesis was to gain information on, how consumers view the environmental effects of grocery packaging. Another objective was to identify how the environmental impacts of a grocery package can affect consumer behavior.

The method of research used, was quantitative research. The survey was carried out in February and March of 2009 in Helsinki, Vantaa, Järvenpää, Jokela and Hyvinkää. A total of one hundred and thirty people responded to the survey.

The results revealed that over sixty percent of respondents try to avoid plastic packaging, because of their environmental effects. It was found that close to eighty percent of respondents aim to influence environmental issues by their grocery shopping behavior, at least if the stores selection allows it. Sixteen percent of respondents indicated they do not attempt to influence environmental issues. The survey indicates that the majority, close to seventy percent, of respondents feel that they do not receive enough information about the environmental effects of grocery packaging.

One of the main conclusions of the research was that consumers see recycling possibilities as an important environmental feature of grocery packaging. Consumers classify plastics and other poorly recyclable packages as non-environmentally friendly. Recycling potentials should be taken into consideration, if companies wish to use friendliness to the environment as a competitive advantage. Almost eighty percent of respondents said that there are alternative grocery packages available, at least to some extent and that it's possible to have an effect on environmental issues with one's choices, however consumers desire more information on recycling potential of packaging.

Keywords: grocery packaging, consumer survey, friendliness to the environment

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
1.1	Tutkimuksen tausta	1
1.2	Marks & Spencer Plan A	1
1.3	Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimusongelma	2
2	PAKKAUS	3
2.1	Pakkauksen määritelmä	3
2.2	Elintarvikepakkaus	3
2.3	Pakkausten ympäristövaikutukset	4
2.4	Ympäristöystävällinen pakkaus	5
3	PAKKAUSTEN HYÖTYKÄYTTÖ	5
3.1	Hyötykäytön lainsäädäntö	6
3.2	Hyötykäyttö Suomessa	6
4	TUTKIMUSMENETELMÄT	7
4.1	Kvantitatiivinen tutkimus	7
4.2	Kyselylomake	8
4.3	Perusjoukko ja otos	8
4.4	Tutkimuksen toteutus	8
5	TUTKIMUSTULOKSET	9
5.1	Vastaajien perustiedot	9
5.2	Elintarvikepakkausten ominaisuudet	12
5.3	Ympäristöystävällisen elintarvikepakkauksen ominaisuudet	13
5.4	Pakkausmateriaalien välttäminen	15
5.5	Ympäristöasioihin vaikuttaminen	16
5.6	Vaihtoehtoiset elintarvikepakkaukset	18
5.7	Ympäristöystävällinen elintarvikepakkaus	20

5.8	Epäympäristöystävällinen elintarvikepakkaus	21
5.9	Elintarvikepakkausjäte	21
5.10	Jätteiden lajittelu	22
5.11	Vastuu elintarvikepakkausten jätteistä	23
5.12	Elintarvikepakkausten ympäristövaikutuksista informointi	26
5.13	Vapaat kommentit	29
6	YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET	29
6.1	Tutkimustulosten yhteenveto	29
6.2	Johtopäätökset	31
6.3	Tutkimuksen luotettavuuden arviointi	32
6.3.1	Validiteetti	33
6.3.2	Reliabiliteetti	33
6.4	Jatkotutkimusaiheet	33
	LÄHTEET	35
	LIITTEET	

Liite 1 Kyselylomake

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen tausta

Yhteiskuntavastuullisuus on ollut kasvava puheenaihe jo useamman vuoden ajan. Keskustelu ilmaston lämpenemisestä, ympäristökriisistä ja ihmisen vaikutuksesta planeettaamme on saanut yhä useammat ihmiset kiinnostumaan yhteiskuntavastuullisuudesta ja erityisesti ympäristöystävällisyydestä. Tämä alkaa näkyä myös ihmisten ostokäyttäytymisessä.

Kulutamme viikoittain suuren määrän elintarvikkeita. Erilaiset tuotteet on pakattu erilaisiin pakkauksiin ja lukuisiin eri materiaaleihin. Kuinka paljon kiinnitämme huomiota elintarvikkeiden pakkauksiin? Aloitan joka aamun jogurtilla. Kun pieni jogurtti on syöty, sen polystyreenistä valmistettu pikari päätyy roskakoriin muiden sekajätteiden joukkoon. Tuotan vuodessa siis 365 jogurttipikarin verran jätettä, ja tämä jätevuori kertyy pelkästään aamiaisena kulutetuista elintarvikkeista.

Tällainen ajattelu saa miettimään omaa kuluttajakäyttäytymistään ja sen vaikutusta jätteiden syntyyn sekä materiaalien ja energian käyttöön. Miten pystyn kuluttajana vaikuttamaan näihin asioihin? Voiko asiaan vaikuttaa pelkillä ostotottumuksilla?

1.2 Marks & Spencer Plan A

Elintarvikepakkausten ympäristövaikutusten huomioiminen on kasvava ilmiö Euroopassa ja maailmalla. Brittiläinen tavaratalojätti Marks & Spencer aloitti kesäkuussa 2007 viisivuotisen Plan A -suunnitelman suurimpien ympäristöhaasteiden lyömiseksi. Sata kohtaa sisältävä ja kaksisataa miljoonaa puntaa maksava suunnitelma kiinnittää huomionsa ilmaston muutoksen ehkäisyyn, jätteiden määrän vähentämiseen, luonnonvarojen kestäväan käyttöön, yritysetiikkaan ja terveellisiin elämäntapoihin. Plan A vaikuttaa oleellisesti myös elintarvikepakkauksiin. Marks & Spencerillä on ainutlaatuinen 30 henkilön pakkaustiimi, jonka tehtävänä on kehittää ympäristöystävällisiä pakkauksia ja vähentää käytettävien materiaalien määrää. Vuoteen 2012 mennessä Marks & Spencer aikoo leikata vuotuisesta 70 000 tonnin pakkausikäytöstään 25 %. Elintarvikepakkausten määrä painossa oli laskenut 1 400 tonnia kesäkuuhun 2008 mennessä. (King 2008, 16–19.)

Lienee odotettavaa, että Plan A:n kaltainen yhteiskuntavastuullinen ilmiö, jossa elintarvikepakkausihin kiinnitetään suurta huomiota, rantautuu suuressa mittakaavassa myös Suomeen. Jo nyt Raision Elovena pakkauksiin on ilmestynyt merkintä tuotteen valmistuksesta aiheutuneista hiilidioksidipäästöistä. Onkin aika selvittää, olisiko Plan A:n kaltaiselle suunnitelmalle tilausta Suomessa. (Laurila 2009, 22–24.)

1.3 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimusongelma

Tutkimukseni tarkoitus oli selvittää ihmisten ostokäyttäytymistä, joka liittyy elintarvikepakkausihin. Tutkimuksellani hain vastausta seuraavaan kysymykseen:

- Miten kuluttajat mieltävät ympäristöystävällisen elintarvikepakkauksen?

Tarkoituksena oli myös saada selville, pyrkivätkö kuluttajat vaikuttamaan ympäristöasioihin elintarvikeostokäyttäytymisellään ja välttävätkö ihmiset tiettyjä pakkausmateriaaleja. Lisäksi selvitin kuluttajien mielipiteitä siitä, millainen on ympäristöystävällinen elintarvikepakkaus ja millainen on epäympäristöystävällinen elintarvikepakkaus.

Tutkimuksessani käsittelin myös elintarvikepakkausista syntyvää jätettä. Halusin selvittää kertyykö kuluttajien mielestä elintarvikepakkausista liikaa jätettä. Lisäksi kartoitin kuluttajien näkemyksiä siitä, kenelle kuuluu vastuu elintarvikepakkausten jätteistä ja elintarvikepakkausten ympäristövaikutuksista tiedottamisesta.

Tuloksista saadaan tietoa kuluttajien käsityksistä ympäristöystävällisyydestä ja ympäristöystävällisestä kuluttajakäyttäytymisestä. Tuloksista voi myös päätellä, miten suuri kilpailuetu ja markkinointiargumentti ympäristöystävälliset pakkaukset voisivat olla yrityksille. Tulokset antavat lisävaloa siitä, millä lailla ympäristöasiat tulisi ottaa huomioon jos aiotaan markkinoida kuluttajille ympäristöystävällisesti pakattuja elintarvikkeita.

Rajasin opinnäytetyöni tutkimaan vain elintarvikepakkausia. Lähes kaikkiin tuotteisiin nykyään on käytetty pakkausmateriaaleja. Kulutamme kuitenkin elintarvikkeita huomattavasti enemmän kuin televisioita, joissa on käytetty runsaasti eri pakkausmateriaaleja. Siksi elintarvikepakkausten tutkiminen on mielekkäämpää. Tutkimuksellani ei ole toimeksiantajaa.

2 PAKKAUS

Pakkauksella on hyvin monipuolinen rooli tuotteen elinkaaren aikana. Se suunnitellaan pääasiallisesti helpottamaan tuotteen jakelua ja käsittelyä. Pakkauksen muita tehtäviä ovat suojata tuotetta ympäristöltä ja ympäristöä tuotteelta ja kertoa kuluttajille tuotteesta. Tehokkaassa pakkaussuunnittelussa tavoitteena on toimiva ratkaisu kaikkiin toimitusketjun vaiheisiin. Pakkauksen kulkeminen saumattomasti läpi jakeluketjun vaatii laajaa yhteistyötä ketjun eri toimijoiden välillä. Huomioitavia asioita ovat pakkausmateriaalien valinta, rakenne, mitoitus, merkinnät ja ympäristökysymykset. (Logistinen pakkaussuunnittelu 2009.)

2.1 Pakkauksen määritelmä

Pakkaustyyppejä on useita. Ne voidaan jakaa esimerkiksi kuluttajapakkauksiin, ryhmäpakkauksiin ja kuljetuspakkauksiin. Kuluttajapakkaus on pienin kuluttajalle myytävän tuoterän pakkaus. Kuluttajapakkausten ulkonäköön kiinnitetään eniten huomiota. Sen tehtäviin kuuluu usein myös kertoa tuotteesta tarkasti ja markkinoida tuotetta. (Vertanen 1993, 46–47.)

Kuljetuspakkaus on vähittäismyymälöihin lähetettävä pakkauskoko. Se sisältää useita ryhmä- tai kuluttajapakkauksia. Kuljetuspakkaukset voivat olla sellaisinaan myymälään esille pantavia niin sanottuja myyntivalmiita myymäläpakkauksia. Tällä säästetään huomattavasti aikaa hyllyttämisessä. Ryhmä- ja kuljetuspakkaukset suunnitellaan mahdollisimman logistiseksi. Niiden on oltava oikean kokoisia ja muotoisia sekä sopivista materiaaleista valmistettuja. (Myyntivalmis myymäläpakkaus 2009.)

2.2 Elintarvikepakkaus

Elintarvikkeiden osuus kaikesta pakkaamisesta on hyvin suuri. Suomessa elintarviketeollisuuden osuus käytetyistä pakkauksista on noin puolet. Pitkät kuljetukset ja varastointiajat sekä vähentynyt irtomyynti ovat tehneet pakkaamisesta välttämätöntä. Joitain tuotteita kuljetetaan pitkiä matkoja ympäri maailmaa, joten pakkauksella on hyvin merkittävä rooli tuotteessa. Elintarvikepakkauksen tärkeimmät tehtävät ovat säilyttää tuote hyvälaatuisena

pakkaajalta kuluttajalle sekä suojata sitä pilaantumiselta. Pakkauksen tulee myös informoida tuotteen ominaisuuksista, herättää kuluttajan mielenkiinto ulkonäöllään. Pakkauksen on myös säilytettävänä tuote hyvälaatuisena koko jakeluketjun läpi tuotannosta kuluttajalle. (Ijäs & Välimäki 2008, 205–206.)

Hyvin monet elintarvikkeet on nykyään pakattu muovipakkauksiin. Muovi soveltuu muunneltavuuden, suojaavuuden ja säilyvyysominaisuuksiensa puolesta erinomaisesti elintarvikkepakkaukseksi. Muovipakkauksen elinkaari on tosin huomattavasti pidempi kuin itse tuotteen. Koska elintarvikkeita ostetaan jatkuvasti suuria määriä, muovijätettä syntyy aina ongelmaksi asti. (Elkington & Hailes 1992, 284–285.)

Useiden muovityyppien kierrättäminen on täysin mahdollista, mutta ongelmana on eri muovilajien runsas määrä. Jotta kierrätys oli kannattavaa, tarvitaan muovia suuret määrät. Elintarvikkepakkauksiin liittyvät myös hygieniamääräykset. Elintarvikkeiden kanssa kosketuksiin tulevien pakkausmateriaalien kanssa tulee noudattaa tarkkaa lainsäädäntöä, mikä hankaloittaa uusiomuovien käyttöä elintarvikkepakkauksissa. Useat pakkauksissa käytetyt muovit soveltuvat myös hyödynnettäväksi energiana polttolaitoksissa, Joitain muovityyppejä voi polttaa myös kotitalouksissa. (Elkington & Hailes 1992, 284–285; asetus nro 1935/2004 elintarvikkeiden kanssa kosketuksiin joutuvista materiaaleista ja tarvikkeista 2009; Karjalainen & Ramsland 1992, 242.)

2.3 Pakkausten ympäristövaikutukset

Pakkauksen ympäristövaikutuksiksi luokitellaan käytettyjen raaka-aineiden määrä, energian kulutus, päästöt ilmaan ja veteen ja kiinteän jätteen määrä. Painossa mitattuna pakkaus-teollisuus käyttää raaka-aineina Suomessa viisi prosenttia paperiteollisuudesta, alle kaksi prosenttia öljynjalostuksesta ja alle prosentin metalliteollisuudesta. Pakkausala käytti Suomen lasiteollisuudesta jopa 90 %. (Karjalainen & Ramsland 1992, 8.)

Pakkauksiin käytettyjen raaka-aineiden määrä painossa mitattuna on pienentynyt 1980-luvulta lähtien, vaikka pakkausten käyttö on kasvanut. Kehittyneet valmistustekniikat ovat mahdollistaneet ohuempien, mutta silti yhtä kestävien pakkausten valmistamisen. Pakkaus-teollisuuden käyttämät energiavarat ovat länsimaissa keskimäärin alle kaksi prosenttia.

Energiankulutus on vähentynyt myös kehittyneen teknologian myötä. (Karjalainen & Ramsland 1992, 8-9, 240.)

Kuitupohjaisilla pakkausmateriaaleilla on suuremmat päästöt vesistöihin kuin muilla pakkausmateriaaleilla. Metsäteollisuus aiheuttaa hapen kulutusta, fosfori- sekä klooripäästöjä. Päästöjä on pyritty ahkerasti vähentämään 1980-luvulta lähtien ja siinä on myös onnistuttu. Pakkausteollisuuden aiheuttamia päästöjä joutuu ilmaan enimmäkseen kuljetusten ja energian käytön seurauksena. Yhdessä ne muodostavat noin 90 % pakkausteollisuuden typen oksidi päästöistä. (Karjalainen & Ramsland 1992, 9.)

Kiinteä jäte on pakkausten näkyvin ympäristöhaitta. Tosin kunnollisella kaatopaikalla pakkausjätteen koitua haitta on ainoastaan niiden viemä tila. Kaatopaikat ovat myös edullinen jätteenkäsittelytapa. Suomessa käytetään vuosittain yli kaksi miljoonaa tonnia pakkauksia. Pakkausjätettä muodostuu vuosittain 670 000 tonnia, josta hyödynnetään noin 520 000 tonnia. Tämä tarkoittaa että kaatopaikoille päätyy 160 000 tonnia pakkausjätettä eli noin 9 % pakkausten kokonaiskäytöstä. Kierrätys ja jätteiden poltto vähentää kiinteän pakkausjätteen syntyä. (Karjalainen & Ramsland 1992, 9, 243; Tilastot 2006.)

2.4 Ympäristöystävällinen pakkaus

Arvioitaessa pakkauksen ympäristöystävällisyyttä, on otettava huomioon kaikki ympäristövaikutukset pakkauksen koko elinkaaren aikana. Pelkkä materiaalien tai hajoavuuden vertailu ei riitä. Elinkaarensa aikana pakkausten ympäristövaikutuksiin kuuluvat alkuraaka-aineiden käyttö, jalostusprosessi, pakkausvalmistus, pakkaaminen ja jätteiden käsittely. On siis huomioitava että uusiopaperin valmistus, pakkausten kierrätys ja puhdistus vaativat energiaa ja aiheuttavat päästöjä. (Karjalainen & Ramsland 1992, 9.)

3 PAKKAUSTEN HYÖTYKÄYTTÖ

Käytöstä poistetusta pakkauksesta tulee jätettä, joka voidaan hyödyntää kahdella tavalla. Kierrättäessä pakkausmateriaalit käytetään uusien tuotteiden raaka-aineina. Toinen tapa on käyttää pakkaukset energiana, yleensä polttamalla, kompostoimalla tai biokaasujen tal-

teenotolla. Jätteiden lajittelu ei vielä sellaisenaan ole hyötykäyttöä. (Hyötykäyttö 2009; Karjalainen & Ramsland 1992, 239.)

3.1 Hyötykäytön lainsäädäntö

Pakkausten hyötykäyttö on lailla säädetty. Lainsäädäntö perustuu EU:n antamaan pakkausdirektiiviin. ”Pakkausdirektiivi on Suomessa täytäntöönpantu jätelailla 1072/1993 ja valtioneuvoston päätöksellä pakkauksista ja pakkausjätteistä 962/1997 sekä valtioneuvoston asetuksilla 987/2004 ja 817/2005.” Lainsäädäntö koskee kaikkia pakkaajia ja pakattuja tuotteita maahan tuovia yrityksiä, joiden liikevaihto vähintään miljoona euroa. Säännökset koskevat kaikkia pakkauksia sekä niiden käytöstä syntyvää pakkausjätettä. (Lakisääteiset velvoitteet 2009.)

EU:n direktiiviin tavoitteena on vähentää pakkausjätteen määrää, lisätä pakkausten käyttöä materiaalina uusiin tuotteisiin ja hyödyntämistä energiana, ehkäistä ympäristöhaittoja ja kaupan esteiden syntymistä, ehkäistä kilpailun vääristymistä ja rajoittumista pakkausmateriaalien tasapuolisella kohtelulla. (Lakisääteiset velvoitteet 2009.)

Pakkausten hyötykäytön lainsäädäntö määrittelee **pakkaajaksi** kaikki yritykset, jotka käyttävät valmistamansa tuotteen suojaamiseksi tuotannossa, varastoinnissa, kuljetuksessa tai jakelussa pakkausmateriaaleja. Pakkaaja on yleensä valmistaja, mutta myös tukkuliike tai jakelija voidaan katsoa tuotteen pakkaajaksi. Vähittäismyyjät osallistuvat myös pakkaamiseen myymälöissä. **Maahantuojia** ovat kaikki yritykset, jotka tuovat maahan jollain tavalla pakattuja tuotteita. ”Maahantuojia on yritys, joka omistaa pakatun tuotteen sen maahantuontihetkellä.” (Lakisääteiset velvoitteet 2009.)

3.2 Hyötykäyttö Suomessa

Pakkausalalan Ympäristörekisteri kerää vuosittain jäsenyrityksiltään tietoja markkinoille päätyneistä pakkauksista ja niiden hyötykäytöstä. Tilastoihin kerätään pakkausjätteen hyötykäytön, uudelleenkäytön ja kierrätyksen prosentuaaliset toteutumiset. Tilastoja on myös eritelty materiaaleittain. Tilastoilla seurataan Suomen ja EU:n pakkausjätteiden hyötykäytölle asettamien tavoitteiden toteutumista. Taulukossa 1 nähdään pakkausjätteen hyötykäyttö materiaaleittain Suomessa vuosina 2001 ja 2006. (Tilastot 2006.)

TAULUKKO 1. Pakkausjätteen hyötykäyttö Suomessa (Tilastot 2006)

Vuosi	Hyötykäyttö	Kierrätys yhteensä	Kierrätys materiaaleittain				
			Kuitu	Lasi	Metalli	Muovi	Puu
2006 Saavutettu Suomi	77 %	49 %	86 %	74 %	59 %	16 %	8 %
2001 Vaatimus Suomi	61 %	42 %	53 %	48 %	25 %	15 %	
2008 Tavoite Suomi	61 %	55–80%	60 %	60 %	50 %	22,5 %	15 %
2008 Tavoite EU	60 %	55–80%	60 %	60 %	50 %	22,5 %	15 %

Suomessa käytetään uudelleen tai kierrätetään ja hyödynnetään energiana noin 94 % kaikesta pakkausjätteestä. Kaatopaikoille päätyy kokonaiskäytöstä noin 9 % pakkausjätteistä, mikä tarkoittaa alle 160 000 tonnia. (Tilastot 2006.)

4 TUTKIMUSMENETELMÄT

Tieteellisellä tutkimuksella pyritään selvittämään tutkittavan aiheen lainalaisuuksia ja toiminta periaatteita. Tieteellinen tutkimus voi olla teoreettista tai empiiristä eli havainnoivaa tutkimusta. Empiirisellä tutkimuksella voidaan selvittää, toteutuuko jokin teoreettisessa tutkimuksessa ilmennyt hypoteesi eli olettaus. (Heikkilä 2004, 13.)

4.1 Kvantitatiivinen tutkimus

Käytin opinnäytetyössäni tutkimusmenetelmänä kvantitatiivista eli määrällistä tutkimusta, koska se sopi tutkimukseni aiheeseen ja luonteeseen parhaiten. Kvantitatiivinen tutkimus vastaa seuraaviin kysymyksiin: mikä, missä paljonko ja kuinka usein. Kvantitatiivisen tutkimuksen aineistona voidaan käyttää muiden valmiiksi keräämiä tilastoja, rekistereitä tai tietokantoja. Opinnäytetyössäni keräsin tutkittavan aineiston itse. Tiedonkeruumenetelmänä käytin suunnitelmallista kysely- ja haastattelututkimusta. Tutkittavat vastasivat kyselylomakkeeseen itsenäisesti ohjeistuksen saatuaan. Tämä tutkimusmenetelmä sopi parhaiten

opinnäytetyöhöni sillä se mahdollisti perustiedoiltan monipuolisen otannan. Tutkimuksen edetessä pystyin helposti seuraamaan eri vastaajaryhmien määrää. (Heikkilä 2004, 16–19.)

4.2 Kyselylomake

Käytin tutkimuksessani standardoitua kyselylomaketta, jonka vastaajat itse täyttivät. Lomake oli valmiiksi tulostettu ja neljä sivua pitkä. Lomake sisältää yhteensä 16 kysymystä ja on jaettu kolmeen osaan. Ensimmäinen osa käsittelee yleisesti elintarvikepakkauksia ja niiden ympäristövaikutuksia. Toinen osa käsittelee elintarvikkeista syntyvää jätettä. Kolmannessa osassa kysytään vastaajan perustiedot. Perustiedot sisältävät sukupuolen, iän ja koulutustaustan. Kyselylomake on nähtävissä työn lopussa Liitteenä 1.

4.3 Perusjoukko ja otos

Tutkittavan perusjoukon ollessa laaja, ei sen kokonaisvaltainen tutkiminen ole mahdollista. Tutkimukseni perusjoukkona olivat yli 18-vuotiaat suomalaiset, jotka ostavat säännöllisesti elintarvikkeita. Perusjoukon ollessa suuri, määrittelin sitä kuvaavan otannan. Tavoittelin vastaajia vertailuja varten jokaiseen ikä- ja koulutusryhmään vähintään 30 vastausta ja yhteensä yli sataa vastausta tutkimuksen reliabiliteetin takaamiseksi. (Heikkilä 2004, 33–36.)

4.4 Tutkimuksen toteutus

Aloitin kyselyjen tekemisen helmikuun 2009 lopulla. Tein kyselyjä Järvenpäässä, Helsingissä, Vantaalla, Jokelassa ja Hyvinkäällä. Järvenpäässä vierailin kahdessa koulussa teettämässä kyselyn koulujen henkilökunnalle. Teetin kyselyn myös järvenpääläisen sähköalan yrityksen sekä kirje- ja lomakepainon työntekijöillä. Vierailin Järvenpäässä myös paperikonevalmistaja Metsolla teettämässä muutaman kyselyn. Helsingissä kyselyyn vastasi vaate liikkeen henkilökunta. Jokelassa toteutin kyselyn elektroniikka-alan yrityksen työntekijöillä. Hyvinkäällä tein kyselyn autoliikkeen henkilökunnalla. Yrityksiä oli valittu monelta eri alalta, jotta saisin vastauksia eri-ikäisiltä ja erilailta koulutetuilta ihmisiltä vertailua varten. Vantaan Metropolia Ammattikorkeakoulussa kyselyyn vastasi muutama opiskelija. Lisäksi kävin läpi oman tuttavaverkostoni, pääosin Järvenpään alueella.

Olin puhelimella yhteydessä vieraileviini yrityksiin ja kouluihin, ja sovin ajat jolloin voisin tulla paikalle tekemään kyselyt. Toteuttaessani kyselyjä olin itse paikalla jakamassa lomakkeet ja opastamassa vastaajia. Tehdessäni kyselyjä työympäristössä vastaajilla ei välttämättä ollut aikaa vastata kyselyyn saman tien, joten jätin heille palautuskuoren osoitteellani. Kouluissa toteutin kyselyt välitunnilla, joten opettajat ja muu henkilökunta ehtivät pääosin täyttämään lomakkeet odotellessani. Koska vastauslomakkeesta tuli varsin pitkä ja sen täyttämiseen kului useampi minuutti, hylkäsin suunnitelmani kerätä tietoja ihmisiltä kaduilta ja kauppakeskuksista.

Vaivanpalkaksi vastaajat saivat keksejä ja makeisia taukutiloihinsa. Jaoin myös vastaajille lyijykynät lomakkeita varten, joihin olin kaiverruttanut tekstin: ”Kiitos vastauksestasi. T. Markus.” Työpaikoilla keksit ja kynät saivat hyvän vastaanoton ja innostivat ihmisiä vastaamaan.

Pyrin saamaan vastauksia tasapuolisesti eri ikäryhmiltä, miehiltä ja naisilta sekä henkilöiltä, joilla on eri koulutustausta. Kerätessäni lomakkeita pidin kirjaa vastaajien perustiedoista ja tasain vastausten määrää eri ryhmien välillä. Lopetin tiedon keruun maaliskuun alussa ja sain yhteensä 130 vastausta tutkimukseeni.

5 TUTKIMUSTULOKSET

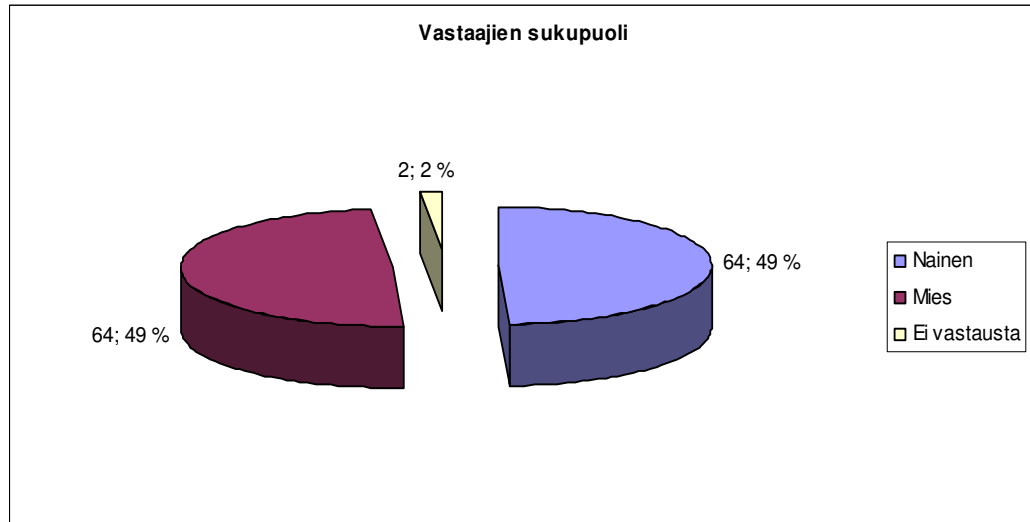
Tutkimukseni kartoitti laajasti kuluttajien mielipiteitä ja näkemyksiä elintarvikepakkausten ympäristövaikutuksista. Seuraavassa esittelen 130 kuluttajalta saadut tutkimustulokset.

5.1 Vastaajien perustiedot

Kyselylomakkeen lopussa kysyttiin vastaajan perustietoja. Näitä olivat sukupuoli, ikä ja koulutustausta. Tarkoituksena oli pääosin analysoida tuloksia kokonaisuudessaan, mutta kysyin silti joitain perustietoja mahdollisia vertailuja varten.

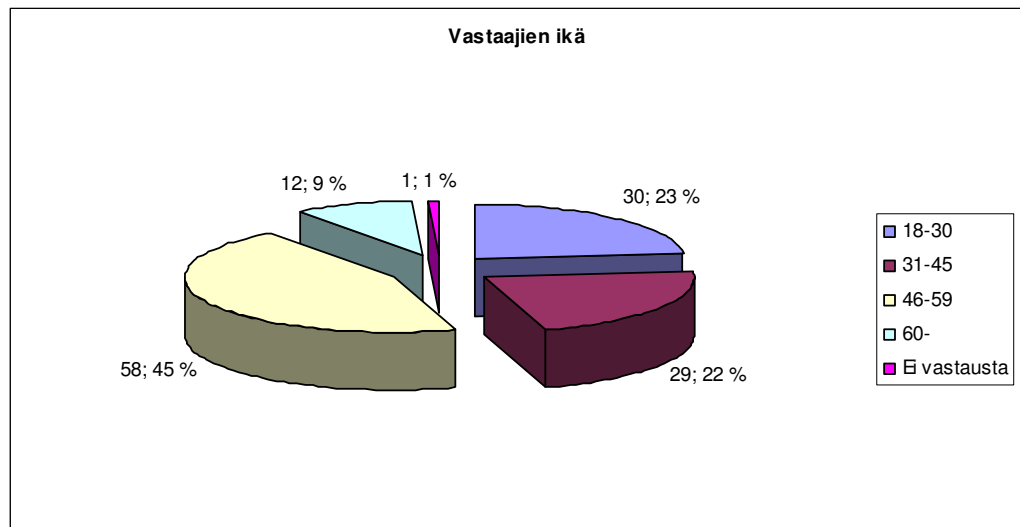
Vaikka toteutin kyselyn satunnaisotoksena, jakoutuivat miesten ja naisten osuudet täysin tasan. Molempia oli 64 kappaletta. Vastausmäärien tasaisuus kertoo myös onnistuneesta

satunnaisotoksesta. Kaksi vastaajaa ei ilmoittanut sukupuoltaan. Tasainen sukupuolijakauma tarjosi varsin luotettavat mahdollisuudet tulosten vertailuun sukupuolten välillä. Kuviossa 1 on vielä eritelty vastaajien sukupuolijakauma.

KUVIO 1. Vastaajien sukupuolen vastaus ja prosenttijakauma

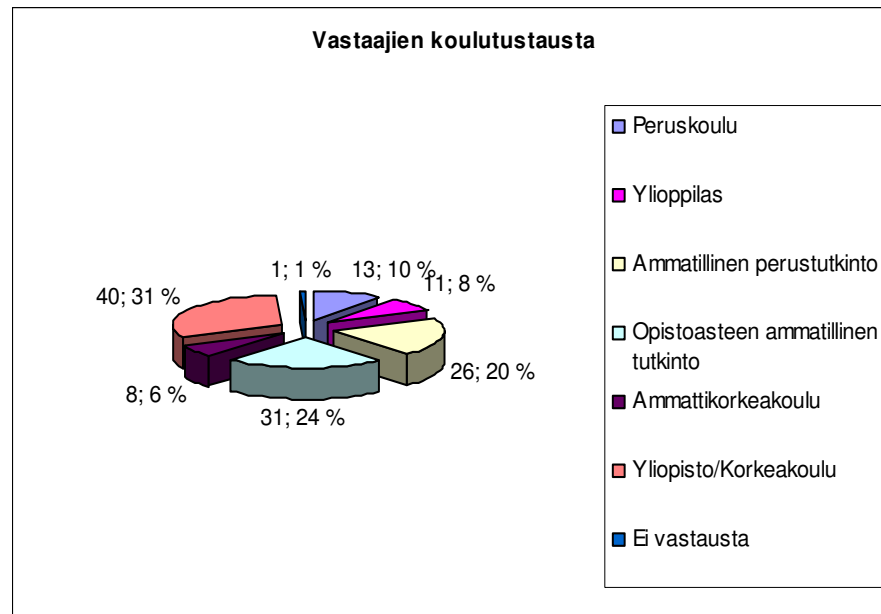
Kysymykseen vastaajien iästä olin antanut neljä eri ikäryhmää vaihtoehdoksi. Ryhmät olivat 18–30, 31–45, 46–59 ja 60-. Ensimmäiseen ikäryhmään sain 30 vastausta ja toiseen 29. Ikäryhmään 46–59 sain ylivoimaisesti eniten vastauksia, 58 kappaletta. yli 60-vuotiaita vastasi kyselyyn 12. Yksi vastaaja ei ilmoittanut ikäänsä. Vaikka vastausmäärät ikäryhmissä vaihtelevat jonkin verran, sain silti jokaiseen ryhmään riittävästi vastauksia analysointia varten. Mielestäni ikäjakauma kuvaa hyvin tutkimukseni perusjoukkoa kokonaisuudessaan. 31–45- ja 46–59-vuotiaat kuluttavat perheellisinä enemmän elintarvikkeita kuin 18–30- ja yli 60-vuotiaat. Kuviossa 2 nähdään tarkemmin vastaajien ikäjakauma.

KUVIO 2. Vastaajien ikä

Viimeinen perustietojen kysymys liittyi vastaajien koulutustaustaan. Halusin tietää, vaikuttaisiko koulutustausta kulutustottumuksiin ja näkemyksiin elintarvikepakkausten ympäristöystävällisyydestä. Valmiita vastausvaihtoehtoja oli kuusi: peruskoulu, ylioppilas, ammatillinen perustutkinto, opistoasteen ammatillinen tutkinto, ammattikorkeakoulu sekä yliopisto tai korkeakoulu. Myös tässä kysymyksessä vastausmäärät vaihtelivat jonkin verran.

Eniten vastauksia saivat opistoasteen ammatillinen tutkinto, 31 kappaletta, ja yliopisto tai korkeakoulu, 40 kappaletta. Tämän voi selittää kouluissa pääosin opettajilla teetetyillä testeillä ja vastaajien keskimääräisen korkealla iällä. Peruskoulu tai lukio jää harvalle lopulliseksi koulutukseksi eikä ammattikorkeakoulututkintoja vanhemmilla vastaajilla käytännöllisesti katsoen voi olla ammattikorkeakoulututkintoja. Vastaukset voidaan kuitenkin jakaa helposti korkeasti koulutettuihin sekä alhaisesti koulutettuihin. Kuviossa 3 on eritelty vastaajien koulutustausta.

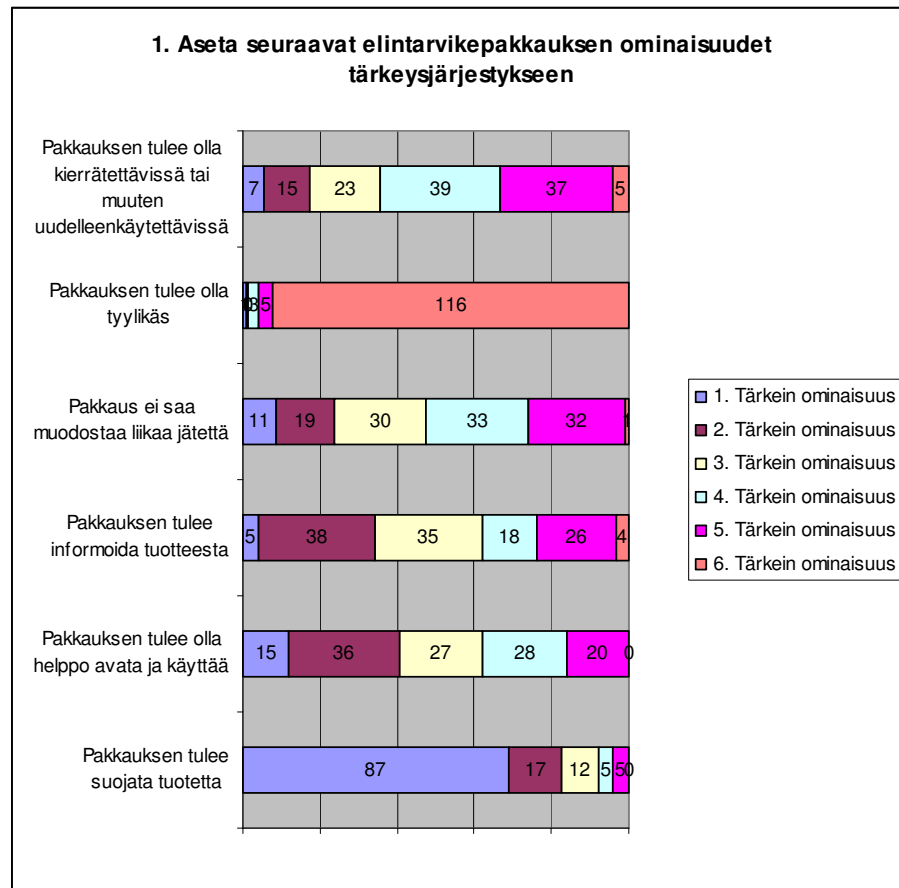

KUVIO 3. Vastaajien koulutustausta

5.2 Elintarvikepakkausten ominaisuudet

Lomakkeen ensimmäinen osa koski elintarvikepakkauksia yleisesti ja niiden ympäristövaikutuksia. Lomakkeen ensimmäinen kysymys käsitteli elintarvikepakkausten ominaisuuksia. Pyysin vastaajia laittamaan kuusi elintarvikepakkauksen ominaisuutta tärkeysjärjestykseen. Ominaisuudet olivat: pakkaus suojaa tuotetta, pakkaus on helppo avata ja käyttää, pakkaus informoi tuotteesta, pakkaus ei muodosta liikaa jätettä, pakkaus on tyylikäs ja pakkaus on kierrätettävissä tai uudelleenkäytettävissä.

Oikein täytettyjä vastauksia ensimmäiseen kysymyksen tuli 126. Vastauksista ilmenee kaksi selkeästi muista poikkeavaa suuntausta. 116 vastaajaa luokitteli pakkauksen tyylikyyden vähiten tärkeäksi ominaisuudeksi. Pakkauksen suojaavuus taas oli 87 vastaajan, eli 69 %:n, mielestä tärkein ominaisuus. Muita äärimmäisyyksiä ei vastauksista löytynyt. Muut ominaisuudet luokiteltiin melko tasaisesti toiseksi - viidenneksi tärkeiksi ominaisuuksiksi. Ympäristöominaisuudet olivat kuitenkin enemmän vähemmän tärkeitä ominaisuuksia verrattuna pakkauksen helppokäyttöisyyteen sekä informointiin. Voidaan päätellä, että kuluttajat tuotetta valitessaan kiinnittävät huomiota enemmän pakkauksen suojaavuuteen ja helppokäyttöisyyteen kuin sen ympäristöarvoihin. Kuviossa 4 näkyy vastaajien tekemä vertailu elintarvikepakkauksen ominaisuuksien välillä.

KUVIO 4. Vastausmäärät elintarvikepakkauksen ominaisuuksien arvioinnissa

Kysymyksessä oli myös ”muu”-vaihtoehto. Useimmat vastaajat jättivät tämän kohdan tyhjäksi. Muita tärkeitä ominaisuuksia muutamille vastaajille olivat pakkauksen koko ja se, että tuotetta ei ole ylipakattu ja että pakkaamiseen on käytetty vähän luonnonvaroja ja energiaa.

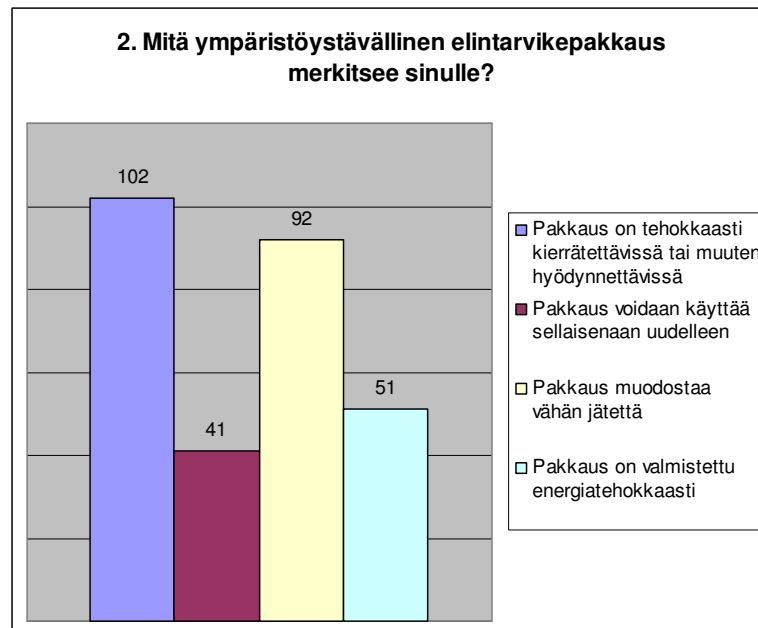
5.3 Ympäristöystävällisen elintarvikepakkauksen ominaisuudet

Vastauslomakkeen toisessa kysymyksessä kysyin, mitä ympäristöystävällinen elintarvikepakkaus merkitsee vastaajille. Olin antanut neljä valmista vastausvaihtoehtoa sekä myös ”muu”-kentän. Vaihtoehdot olivat: pakkaus on tehokkaasti kierrätettävissä tai muuten hyödynnettävissä, pakkaus voidaan käyttää sellaisenaan uudelleen, pakkaus muodostaa vähän jätettä ja pakkaus on valmistettu energiatehokkaasti. Mainitsin myös kysymyksessä, että vastaaja voi valita useampia sopivia vaihtoehtoja.

Yleisimmät vastaukset olivat tehokkaasti kierrätettävä pakkaus sekä vähän jätettä muodostava pakkaus. 102 vastaajaa oli sitä mieltä, että ympäristöystävällisen elintarvikepakkauksen tulee olla tehokkaasti kierrätettävissä tai muuten hyödynnettävissä, ja 92 vastaajaan mielestä pakkaus ei saa muodostaa liikaa jätettä. 71 vastaaja eli noin 55 % oli valinnut molemmat edellä mainitut kohdat.

Energiatehokkaasti valmistetun pakkauksen valitsi 51 vastaajaa ja uudelleenkäytettävän pakkauksen 41. Pienet vastausmäärät voivat johtua siitä, että harvoja kuluttajan ostamia elintarvikepakkauksia käytetään sellaisenaan uudelleen ja pakkausten valmistuksesta on vähän tietoa saatavilla.

Muita vapaaseen kenttään kirjoitettuja vaihtoehtoja olivat yksinkertainen pakkaus ja luonnossa hajoava pakkaus. ”Muu”-kenttään vastauksia tuli vain kaksi. On melko yllättävää, ettei muita omia vastausvaihtoehtoja tullut kysymykseen. Valmiissa vastausvaihtoehdoissa ei käsitelty raaka-aineiden käyttöä tai pakkauksesta johtuvia päästöjä. Vastaukset voivat kertoa kuluttajien puutteellisista tiedoista elintarvikepakkausten ympäristövaikutuksista. Kuviossa 5 on esitetty vastausmäärät elintarvikepakkauksen ympäristöominaisuuksille.

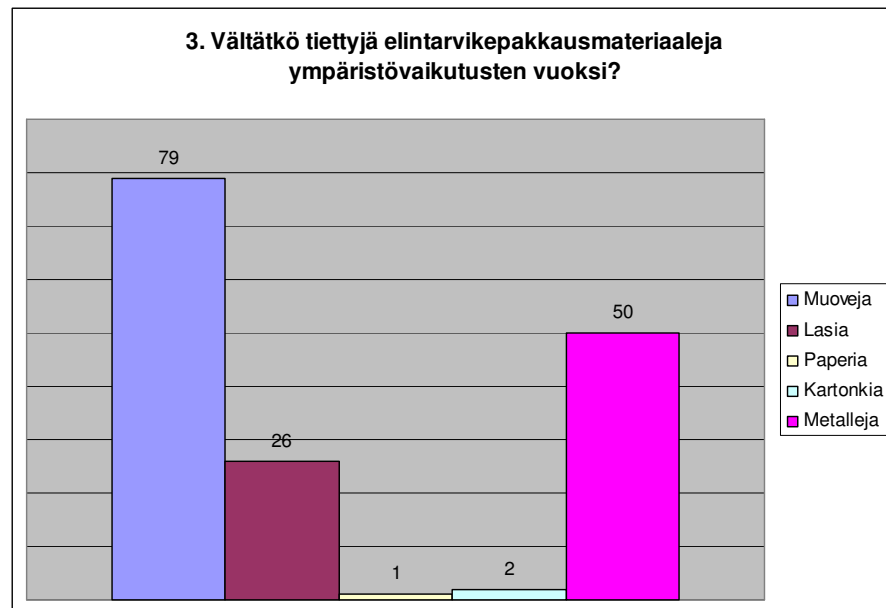
KUVIO 5. Vastaajien näkemykset ympäristöystävällisestä elintarvikepakkauksen ominaisuuksista

5.4 Pakkausmateriaalien välttäminen

Kolmannessa kysymyksessä kysyin, välttävätkö vastaajat joitain elintarvikepakkausmateriaaleja niiden ympäristövaikutusten vuoksi. Valmiita vaihtoehtoja olivat muovi, lasi, paperi, kartonki, metalli ja muu. Mainitsin jälleen, että vastaaja voi valita useamman vaihtoehdon.

Yleisin vältettävä materiaali oli muovi, jota ilmoitti välttävänsä 79 vastaajaa. Toiseksi eniten vältettiin metalleja, joita vältti 50 vastaajaa. Molempia vältti 33 vastaajaa. Lasia vältti 26 vastaajaa, paperia vain yksi ja kartonkia kaksi.

Yleisin ”muu”-kenttään kirjoitettu vastaus oli, että mitään vaihtoehtoista ei voi välttää. Monet vastasivat, että välttäisivät kyllä, jos se olisi mahdollista. En välttämisellä tarkoittanut, että ei osta lainkaan vaan että pyrkii vähemmän ostamaan vältettävään materiaaliin pakattuja tuotteita. Useimmat vastaajat kuitenkin tuntuivat ymmärtävän tämän. Muita vastauksia olivat moninkertaisesti pakatut tuotteet ja se että tarve määrää ostopäätöksissä, ei pakkaus. Kuviossa 6 on eritelty yksittäisten vastausten määrät.

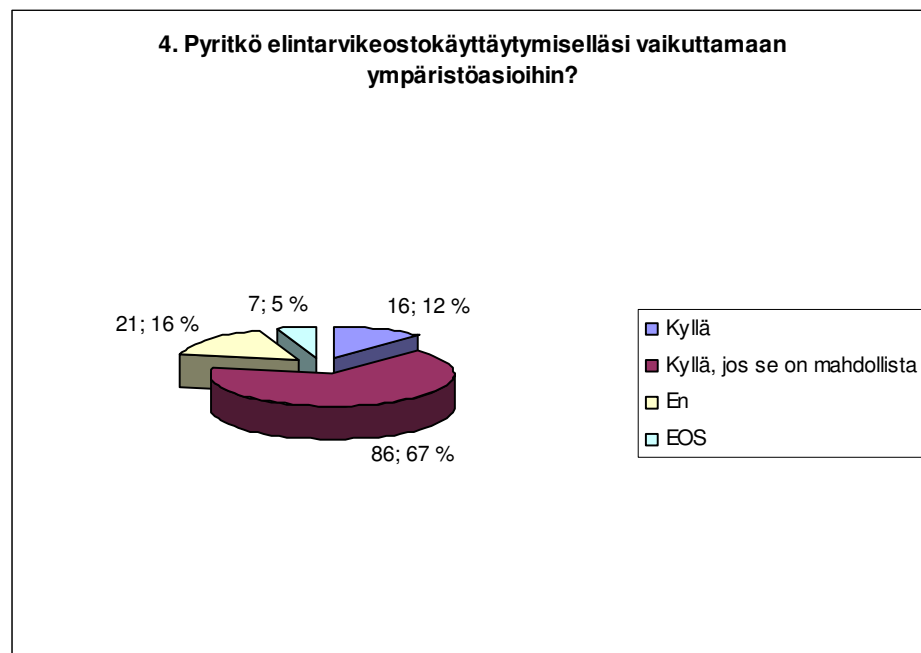

KUVIO 6. Pakkausmateriaalien välttäminen ympäristövaikutusten vuoksi elintarvikepakkausten kohdalla

5.5 Ympäristöasioihin vaikuttaminen

Neljäs kysymys koski ympäristöasioihin vaikuttamista elintarvikeostokäyttäytymisellä. Kysyin pyrkivätkö, vastaajat vaikuttamaan ympäristöasioihin elintarvikeostokäyttäytymisellään. Vastausvaihtoehtoja olivat ”kyllä”, ”kyllä, jos se on mahdollista”, ”en” ja ”en osaa sanoa”. Kysymyksessä oli myös täydentävä kenttä niille, jotka vastasivat ”kyllä”. Siinä kysyttiin millä tavoin he vaikuttavat ympäristöasioihin.

Vastaajista 86 eli 67 % kertoivat vaikuttavansa ostokäyttäytymisellään ympäristöasioihin, jos kaupan valikoima sen mahdollistaa. 16 % ei pyri vaikuttamaan ja 12 % pyrki vaikuttamaan aina. Seitsemän vastaajaa ei osannut sanoa. Selkeä enemmistö, eli noin 92 %, pyrkii elintarvikeostokäyttäytymisellään ympäristöasioihin, ainakin jos se mahdollista. Kuviosta 7 näkyy vastausmäärät ja prosenttijakauma kysymykseen neljä.

KUVIO 7. Ostokäyttäytymisellä vaikuttaminen ympäristöasioihin

Verrattaessa sitä, vaikuttavatko kuluttajat ympäristöasioihin elintarvikeostokäyttäytymisellään, vastaajien ikään huomataan, että 11 vastaajaa, jotka vastasivat ”en”, ovat 18–30-vuotiaita. Tulosten perusteella voisi päätellä, että nuoret pyrkivät ostokäyttäytymisellään vaikuttamaan ympäristöasioihin muita ikäryhmiä vähemmän. Vastausmäärät jakaantuivat

muuten melko tasaisesti. Taulukossa 2 näkyy kysymyksen neljä vastausvaihtoehtoa vastaa-
jien iän kanssa.

TAULUKKO 2. Kysymys neljä ristiintaulukoitu vastaajien iän kanssa

		Vastaajien ikä				Yhteensä
		18–30	31–45	46–59	60–	
4. Pyritkö elintarvike- ostokäyttämälläsi vaikuttamaan ympäristö- asioihin?	Kyllä	4	1	9	2	16
	Kyllä, jos se on mahdollista	13	25	40	8	86
	En	11	3	5	1	20
	EOS	2	0	4	1	7
Yhteensä		30	29	58	12	129

Vertailtaessa kysymystä neljä vastaajien sukupuolen kanssa, voidaan huomata, että miehet
pyrkivät vaikuttamaan elintarvikeostokäyttämällänsä ympäristöasioihin naisia vähem-
män. Miehistä 15 ja naisista viisi ei pyri vaikuttamaan elintarvikeostokäyttämällänsä
ympäristöasioihin. Muuta huomattavaa eroa ei sukupuolten välillä näy kysymyksessä neljä.
Taulukossa 3 on esitetty kysymys neljä ristiintaulukoituna vastaajien sukupuolen kanssa.

TAULUKKO 3. Kysymys neljä ja vastaajien sukupuoleen

		Sukupuoli		Yhteensä
		Nainen	Mies	
4. Pyritkö elintarvike- ostokäyttämälläsi vaikuttamaan ympäristö- asioihin?	Kyllä	9	7	16
	Kyllä, jos se on mahdollista	48	37	85
	En	5	15	20
	EOS	2	5	7
Yhteensä		64	64	128

Vertasin kysymystä neljä myös vastaajien koulutustaustaan. Vertailusta käy ilmi, että vas-
taajia, jotka eivät pyri vaikuttamaan elintarvikeostokäyttämällänsä ympäristöasioihin,
on eniten peruskoulun, ylioppilastutkinnon, ammatillisen perustutkinnon ja opistoasteen
ammatillisen tutkinnon suorittaneissa. ”Kyllä” vastanneita löytyy varsin tasapuolisesti kai-
kista koulutustaustoista, kun huomioidaan vastausmäärät. Kysymys Neljä on ristiintaulu-
koitu vastaajien koulutustaustan kanssa taulukossa 4.

TAULUKKO 4. Kysymys Neljä ja vastaajien koulutustausta

		Koulutustausta						Yhteensä
		Peruskoulu	Yliopilas	Ammatillinen perustutkinto	Opistoasteen ammatillinen tutkinto	Ammattikorkeakoulu	Yliopisto/korkeakoulu	
4. Pyritkö elintarvikeostokäyttäytymiselläsi vaikuttamaan ympäristöasioihin?	Kyllä	2	2	3	1	0	8	16
	Kyllä, jos se on mahdollista	6	4	17	24	5	30	86
	En	5	4	5	4	1	1	20
	EOS	0	1	1	2	2	1	7
Yhteensä		13	11	26	31	8	40	129

Kysymyksessä oli selvennystä varten kenttä niille, jotka vastasivat ”kyllä”. Vastauksia tähän avoimeen kysymykseen tuli 70, eli kaikki jotka vastasivat ”kyllä”, eivät kertoneet, miten he pyrkivät vaikuttamaan. Kohtaan tuli paljon erilaisia vastauksia, mutta jotkin vaikutuskeinot toistuvat useamman kerran. Yleisimmät vastaukset olivat kierrätettävien pakkausten valinta ja muovipakkausten välttäminen. Muita vastauksia olivat kevyesti ja järkevästi pakatut tuotteet, lähi- ja luomuruoka sekä ympäristömerkillä varustetut tuotteet, kotimaisen suosiminen ja oman kauppakassin käyttö.

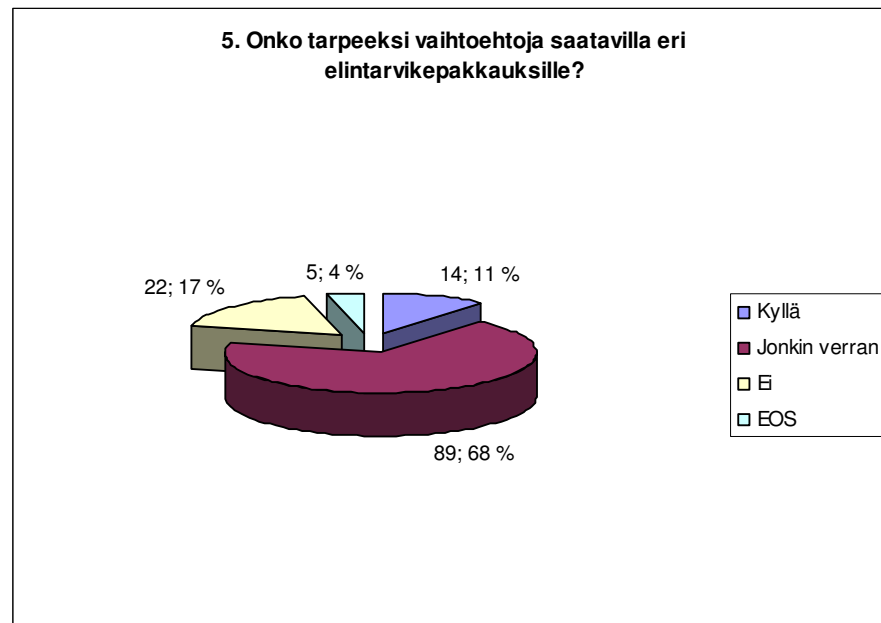
Tuloksista käy ilmi että kuluttajilla on tiedossa paljon tiedossa elintarvikeostokäyttäytymisen keinoja, joilla voi vaikuttaa ympäristöasioihin. Vertailtaessa niitä, jotka vastasivat ”kyllä”, ja niitä, jotka vastasivat ”kyllä, jos se on mahdollista”, ei vaikutuskeinossa havaita suuria eroja. Samat vaikutuskeinot toistuvat molempien vastausvaihtoehtojen kohdalla.

5.6 Vaihtoehtoiset elintarvikepakkaukset

Kysymys viisi liittyi myös ympäristöasioihin vaikuttamiseen elintarvikeostoilla. Kysyin, onko elintarvikepakkauksille saatavilla eri vaihtoehtoja eli pystyykö omilla valinnoilla vaikuttamaan. kysymyksellä tarkoitin onko elintarvikkeita saatavilla myös ympäristöystävällisesti pakattuina. Vastausvaihtoehtoja oli ”kyllä”, ”jonkin verran”, ”ei” ja ”en osaa sanoa”.

Suurin osa vastaajista eli 89 vastaajaa, 68 %, oli sitä mieltä, että eri vaihtoehtoja on saatavilla jonkin verran. 22 vastaajaa oli sitä mieltä, että elintarvikepakkauksille ei ole saatavilla

eri vaihtoehtoja ja 14 sanoi, että vaihtoehtoja on. Viisi vastaajaa ei osannut sanoa, onko vaihtoehtoja saatavilla. Merkillepantavaa on, että huomattava enemmistö kokee, että saatavilla on jonkin verran vaihtoehtoja eri elintarvikepakkauksille. Vain 22 vastaajaa eli noin 17 % on sitä mieltä, että vaihtoehtoja ei ole saatavilla. Merkillepantavaa on että vaikka tietyllä elintarvikkeella olisi useampia valmistajia, olen huomannut että pakkaukset ovat usein hyvin samanlaisia. Silti vastaajien mielestä vaihtoehtoja on varsin paljon. Kuviossa 8 näkyy vastausmäärät ja prosenttijauma kysymykseen viisi.

KUVIO 8. Onko tarpeeksi eri vaihtoehtoja elintarvikepakkauksille?

Verratessani vastauksia kysymyksiin neljä, pyritkö elintarvikeostokäyttäytymiselläsi vaikuttamaan ympäristöasioihin, ja viisi, onko tarpeeksi vaihtoehtoja saatavilla, huomasin että 66 vastasi kysymykseen neljä ”kyllä, jos se on mahdollista” ja kysymykseen viisi ”jonkin verran”. Tulokset kertovat, että suurin osa kuluttajista pyrkii vaikuttamaan elintarvikeostokäyttäytymisellään ympäristöasioihin ja he kokevat että se on tällä hetkellä jonkin verran mahdollista. Toinen yleinen vastauspari oli ”kyllä, jos se on mahdollista” ja ”ei ole vaihtoehtoja”. Näin vastasi 15 henkilöä.

Vain kolme vastaajaa, jotka pyrkivät vaikuttamaan ympäristöasioihin, sanoi, että vaihtoehtoisia elintarvikepakkauksia ei ole. Lisäksi vain kolme vastaajaa, jotka eivät pyri ostokäyttäytymisellään vaikuttamaan ympäristöasioihin, olivat sitä mieltä, että vaihtoehtoja ei ole

tarpeeksi. 16 vastaajaa, jotka eivät pyri elintarvikeostokäyttäytymisellään vaikuttamaan ympäristöasioihin, ovat sitä mieltä, että vaihtoehtoja elintarvikepakkauksille on saatavilla vähintään jonkin verran. Tällaisten vastaajien ostokäyttäytymistään ohjaavat siis muut tekijät kuin ympäristöasioihin vaikuttaminen. Taulukossa 5 on esitelty ristiintaulukoidut kysymykset neljä ja viisi.

TAULUKKO 5. Elintarvikeostokäyttäytymisellä vaikuttaminen vertailtuna siihen, onko elintarvikepakkauksille vaihtoehtoja saatavilla

		5. Onko vaihtoehtoja saatavilla eri elintarvikepakkauksille?				Yhteensä
		Kyllä	Jonkin verran	Ei	EOS	
4. Pyritkö elintarvikeostokäyttäytymiselläsi vaikuttamaan ympäristöasioihin?	Kyllä	2	11	3	0	16
	Kyllä, jos se on mahdollista	5	66	15	0	86
	En	7	9	3	2	21
	EOS	0	3	1	3	7
Yhteensä		14	89	22	5	130

5.7 Ympäristöystävällinen elintarvikepakkaus

Kysymyksessä kuusi pyysin vastaajia mainitsemaan mielestään ympäristöystävällisen elintarvikepakkauksen ja kertomaan, miksi se on vastaajan mielestä ympäristöystävällinen. Kysymyksellä halusin kartoittaa kuluttajien näkemyksiä siitä, millainen heidän mielestään on ympäristöystävällinen elintarvikepakkaus ja mitkä tällä hetkellä saatavista tuotteista on pakattu ympäristöystävällisesti.

Vastauksia tuli 117, eli muutamat vastaajat jättivät kentän tyhjäksi. Vastaajat nimesivät ympäristöystävälliseksi elintarvikepakkaukseksi maitopurkin sen kierrätys- ja polttomahdollisuuksien vuoksi sekä banaanin ja muut hedelmät ja vihannekset, jotka eivät tarvitse pakkausta lainkaan. Muita useasti mainittuja elintarvikkeita olivat kananmunat, joiden kennon voi polttaa tai kierrättää, paperipussiin pakatut irtoperunat ja leivät sekä paperiin käärityt palvelutiskin tuotteet, kartonkipakkaukset, kuten kaurahiutaleet, sekä palautuspulilot, joilla on toimiva kierrätysjärjestelmä. Myös lasi- ja metallipakkaukset mainittiin kierrätettävyytensä vuoksi. Polttomahdollisuus ja toimiva kierrätysjärjestelmä vaikuttivat Ympäristöystävällisen elintarvikepakkauksen tärkeimmiltä ominaisuuksilta.

5.8 Epäympäristöystävällinen elintarvikepakkaus

Seuraavassa kysymyksessä kysyin puolestaan, millainen on epäympäristöystävällinen elintarvikepakkaus. Vastauksia tuli 110, eli 20 vastaajaa jätti kentän tyhjäksi. Vastaukset vaihtelivat enemmän kuin edellisessä kysymyksessä. Yleisimmin epäympäristöystävälliseksi mainittiin lihatuotteet, jotka on pakattu kovaan muoviin. Useimmat vastasivat pelkän muovin tekävän pakkauksesta epäympäristöystävällisen. Jotkut taas sanoivat muovien muodostavan liikaa jätettä ja niitä ei voi uusiokäyttää.

Metallipakkaukset mainittiin niiden hankalan kierrätyksen takia. Monet vastasivat kierrätyspisteen olevan liian kaukana. Yksittäispakatut tuotteet, kuten makeiset ja välipalakeksit, mainittiin useaan kertaan. Niistä teki epäympäristöystävällisen niiden moninkertainen pakkaus. Moninkertainen pakkaus oli syynä myös keksien ja jogurttien epäympäristöystävällisyyteen. Keksit ovat usein muovikääreessä kartonkilaatikon sisällä ja muoviset jogurttipakarit on kääritty pahviin. Yleisin epäympäristöystävälliseksi mainittu materiaali oli muovi, sillä sen kierrätysmahdollisuudet arvioitiin heikoiksi ja muovien tiedettiin maatuvat heikosti.

5.9 Elintarvikepakkausjäte

Kysymys kahdeksan aloitti kyselylomakkeen toisen osan, jossa käsitellään elintarvikepakkauksista muodostuvaa jätettä. Tämän osan ensimmäisessä kysymyksessä kysyin, kertyykö elintarvikepakkauksista liikaa jätettä. Vastaus vaihtoehtoja olivat ”kyllä”, ”ei” ja ”en osaa sanoa”. Kysymyksessä kahdeksan oli myös selventävä kenttä niille, jotka vastasivat ”kyllä”. Kentässä kysyttiin mistä tuotteista tai materiaaleista kertyy liikaa jätettä. Kysymyksellä oli tarkoitus herätellä kuluttajia pohtimaan tällä hetkellä syntyvää jätteen määrää ja siten arvioimaan, tulisiko elintarvikkeiden pakkaamiseen kiinnittää huomiota.

Vastaajista 113 eli noin 87 %, koki, että elintarvikepakkauksista kertyy liikaa jätettä. Kuusi vastaajaa oli sitä mieltä, että jätettä ei kerry liikaa, ja 11 vastaajaa ei osannut sanoa. Kysymys oli varsin yksiselitteinen, ja ei liene yllättävää, että näin suuri osa oli sitä mieltä, että jätettä kertyy liikaa. Päättämättömien osuus vastanneista on jokseenkin yllättävän suuri näin yksiselitteisessä kysymyksessä. Kuviossa 9 näkyy vastausmäärät ja prosenttijakauma kysymykseen kahdeksan

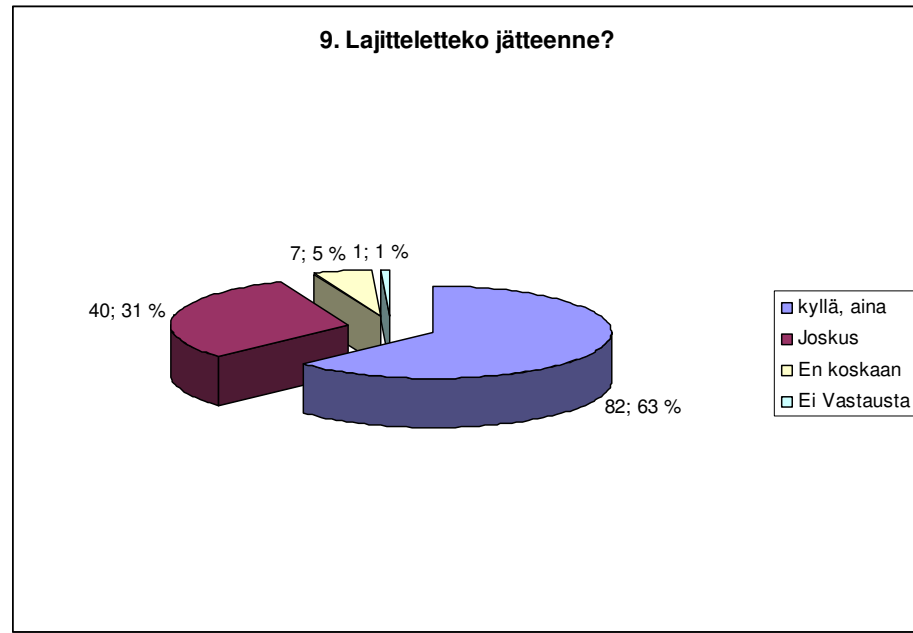

KUVIO 9. Kertykö elintarvikkepakkauksista liikaa jätettä?

Selventävään kenttään tuli 100 vastausta, eli kaikki ”kyllä” vastanneet eivät selventäneet vastaustaan. Erilaisia vastauksia tuli paljon, mutta joukosta erottui monia useasti toistuvia vastauksia. Yleisimmin mainitut elintarvikkeet olivat valmiiksi pakatut lihatuotteet. Niistä mainittiin erityisesti kovamuoviin pakatut jauhelihat sekä leikkeleet. Muovi mainittiin pelkkänä materiaalinakin useasti. Muita mainittuja elintarvikkeita olivat jogurttipikarit, juustot, valmisruoat ja einekset. Materiaaleja muovien lisäksi mainittiin metallit, lasi ja erilaiset käärepaperit.

5.10 Jätteiden lajittelu

Kysymyksellä yhdeksän pyrin laajemmin selventämään kuluttajien ympäristöhenkisyttä. Kysyin lajittelevatko vastaajat jätteensä. Annoin vastausvaihtoehdoiksi kyllä, aina, joskus ja en koskaan. 82 vastaajaa eli 63 % kertoi lajittelevansa jätteensä aina. 40 vastaajaa lajittelee joskus ja vain seitsemän ei koskaan. Yksi vastaaja jätti kysymyksen tyhjäksi. Huomattavan suuri osa vastaajista lajittelee jätteensä edes jossain mielessä ja aina huomattava enemmistö. Kuluttajat kiinnittävät siis huomiota jätteisiin jonkin verran. Yleisin vastaus kysymykseen Kaksi oli tehokkaasti kierrätettävä pakkaus, joten kierrättäminen on varsin tuttu käsite kuluttajille. Kuviossa 10 näkyvät vastausmäärät ja prosenttijakauma kuluttajien jätteiden lajittelutottumuksista.

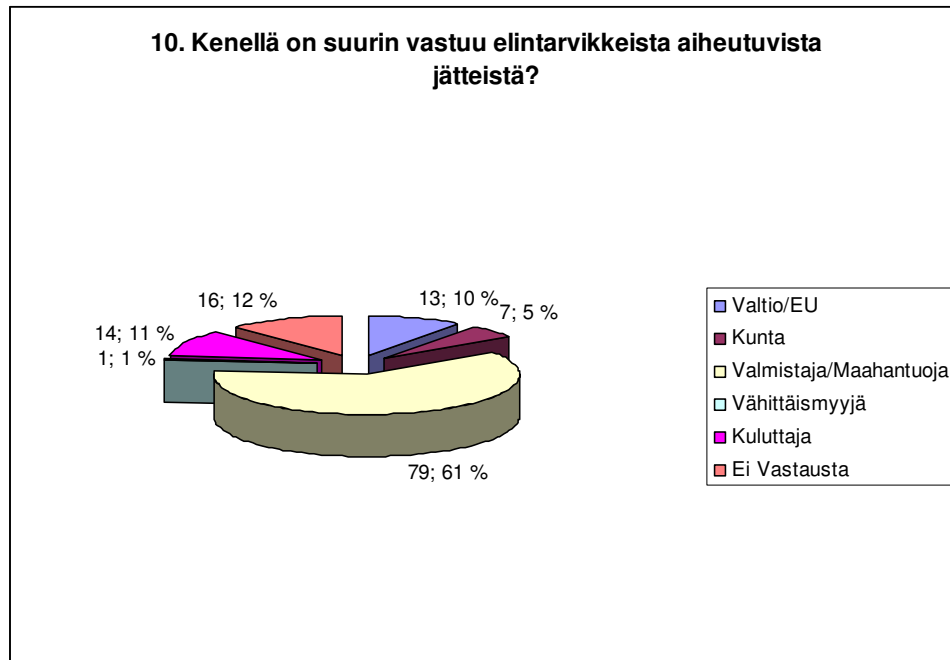

KUVIO 10. Jätteiden lajittelu

5.11 Vastuu elintarvikepakkausten jätteistä

Kysymyksessä 10 kysyin, kenellä on suurin vastuu elintarvikepakkausista kertyvistä jätteistä. Olin valinnut vastausvaihtoehdoiksi osapuolia, joilla kaikilla on vastuu elintarvikepakkausjätteistä, ja halusin vastaajien valitsevan osapuolen, jolla on heidän mielestään suurin vastuu. Vastausvaihtoehdot olivat ”valtio tai EU”, ”kunta”, ”valmistaja tai maahantuoj”, ”vähittäismyyjä”, ”kuluttaja” tai ”muu”. Kysymyksessä oli myös selventävä kenttä, jossa kysyin, miksi tällä osapuolella on suurin vastuu. En selventänyt tarkemmin, mitä vastuulla tarkoitetaan, vaan halusin kuulla vastaajien näkemyksen asiaan.

Muutamit vastaajat olivat valinneet useampia vaihtoehtoja kysymykseen 10. Koska hain vain yhtä osapuolta, jolla on suurin vastuu, en kelpuuttanut vastauksia, joissa oli useampi kohta valittu. Hyväksytyjä vastauksia tuli 114 kappaletta. 79 vastaajaa, eli noin 69 %, oli sitä mieltä että valmistajalla tai maahantuojalla on suurin vastuu elintarvikepakkausista kertyvistä jätteistä. Kuluttajalla oli suurin vastuu 14 vastaajan mielestä ja valtiolla tai EU:lla 13 vastaajan mielestä. Kunnalla on suurin vastuu seitsemän vastaajan mielestä ja vähittäismyyjällä vain yhden. Puutteellisia vastauksia oli 16. Kuviosta 11 näkyy kysymyksen 10 vastausmäärät ja prosenttijakauma.

KUVIO 11. Vastuu elintarvikkepakkausjätteistä

Merkillepantavaa on, että vastaajat olivat varsin yksimielisiä siitä kenellä on suurin vastuu elintarvikkepakkausjätteistä. Vaikka kaikilla vastausvaihtoehdoilla on vastuuta aiheessa, vastaukset jakaantuivat varsin epätasaisesti.

Yleisin syy, miksi valmistajalla tai maahantuojalla on suurin vastuu elintarvikkepakkausjätteistä, oli että tuotteen valmistaja ja pakkaaja suunnittelee pakkauksen ja valitsee materiaalit ja valmistustavat. Vastaajien mielestä he voivat suorimmin vaikuttaa elintarvikkepakkausten ympäristövaikutuksiin. Vastauksissa mainittiin myös, että kuluttajat eivät voi valinnoillaan vaikuttamaan, vaan ostavat tarpeidensa mukaan. Tosin ilman tehokasta jätehuoltoa ja kuluttajien toimintaa ei valmistaja itse pysty juuri aiheeseen vaikuttamaan.

Vastaajat, jotka valitsivat valtion tai EU:n, selvensivät vastaustaan toteamalla valtion tai EU:n voivan vaikuttaa asiaan lainsäädännöllä. Valtion tai EU:n koettiin voivan lainsäädäntövallalla voivan vaikuttaa muihin osapuoliin. Vastaajien mielestä valtio tai EU voi määrätä tai kieltää eri pakkausmateriaalien käytön, Kunnalta vastaajat vaativat tehokasta jätehuoltoa sekä tarpeeksi kierrätyspisteitä. Vastaajat totesivat jätteitä syntyvän aina, joten kunnan järjestämällä jätehuollolla olisi silloin suurin vastuu elintarvikkepakkausjätteistä.

Vastaajista 14 oli kuluttajana valmis ottamaan suurimman vastuun elintarvikepakkauksijätteistä. Selventävässä kentässä vastaajat kertoivat kuluttajan olevan tuotteen viimeinen käyttäjä, joten heidän vastuulleen jää mitä pakkaukselle tapahtuu. Vastaajat kommentoivat myös, että kuluttaja voi vaikuttaa asiaan valinnoillaan ja ostamalla tuotteen kuluttaja hyväksyy muiden osapuolien valinnat ja päätökset.

Kun verrataan kysymystä 10 vastaajien ikään, huomataan, että kahdeksan vastaajaa 14:stä, jotka vastasivat, että kuluttajalla on suurin vastuu elintarvikepakkauksijätteistä, ovat 18–30-vuotiaita. Nuoret olisivat siis enemmän valmiita kuluttajana ottamaan vastuun elintarvikepakkauksijätteistä. Suurin osa, kahdeksan 13:sta, valtion tai EU:n valinneista ovat 46–59-vuotiaita. Taulukossa 6 on verrattu kysymystä 10 vastaajien ikään.

TAULUKKO 6. Vastuu elintarvikepakkauksijätteistä vertailtuna vastaajien ikään

		10. Kenellä on suurin vastuu elintarvikepakkauksista aiheutuvista jätteistä?					Yhteensä
		Valtio/EU	Kunta	Valmistaja/ maahantuojia	Vähittäismyyjä	Kuluttaja	
Vas- taajien ikä	18–30	3	0	18	0	8	29
	31–45	2	2	20	1	2	27
	46–59	8	2	38	0	2	50
	60-	0	2	3	0	2	7
Yhteensä		13	6	79	1	14	113

Verrattaessa kysymystä 10 vastaajien sukupuoleen, ei vastauksissa havaita suuria eroja. Kuluttajalla on suurin vastuu yhdeksän miehen mielestä ja vain viiden naisen mielestä. Vastausmäärät ovat kuitenkin muissa kohdissa, kuin valmistaja tai maahantuojia, niin pieniä ettei yleistyksiä voi juuri tehdä. Voidaan sanoa että miehillä ja naisilla on samanlaiset näkemykset siitä, kenellä on suurin vastuu elintarvikepakkauksijätteistä. Taulukossa 7 on verrattu kysymystä 10 vastaajien sukupuoleen.

TAULUKKO 7. Vastuu elintarvikepakkauksijätteistä vertailtuna vastaajien sukupuoleen

		10. Kenellä on suurin vastuu elintarvikepakkauksista aiheutuvista jätteistä?					Yhteensä
		Valtio/EU	Kunta	Valmistaja/ maahantuojia	Vähittäismyyjä	Kuluttaja	
Vastaajien- sukupuoli	Nainen	6	2	43	1	5	57
	Mies	7	4	35	0	9	55
Yhteensä		13	6	78	1	14	112

Pienet vastausmäärät ja yksipuoliset vastaukset vaikeuttavat suurempaa vertailua ja johtopäätösten tekoa kysymyksen 10 ja vastaajien koulutustaustan kanssa. Valmistaja tai maahantuojia on huomattavasti yleisin vastaus ja vastausmäärät muissa kohdissa ovat liian pienet vertailuun. Vastausmäärät muihin kohtiin, kuin valmistaja tai maahantuojia, jakaantuvat melko tasan. Taulukossa 8 on esitetty kysymys 10 vertailtuna vastaajien koulutustaustaan.

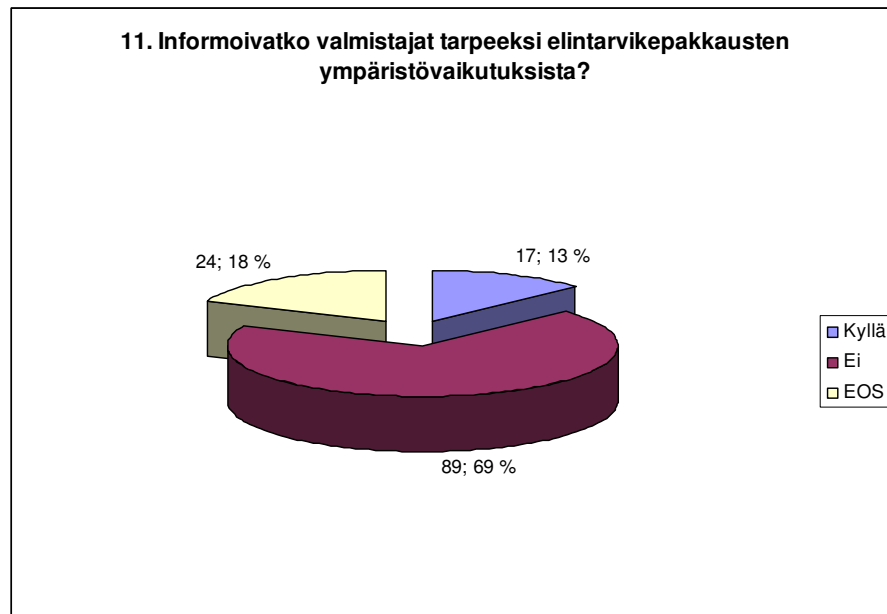
TAULUKKO 8. Vastuu elintarvikepakkausjätteistä vertailtuna vastaajien koulutustaustaan

		10. Kenellä on suurin vastuu elintarvikepakkausista aiheutuvista jätteistä?					Yhteensä
		Valtio/EU	Kunta	Valmistaja/maahantuojia	Vähittäismyyjä	Kuluttaja	
Vastaajienkoulutus-tausta	Peruskoulu	1	0	8	0	2	11
	Ylioppilas	1	0	7	0	3	11
	Ammatillinen perustutkinto	0	2	15	0	3	20
	Opistoasteen ammatillinen tutkinto	4	3	17	0	3	27
	Ammattikorkeakoulu	2	0	5	0	0	7
	Yliopisto/korkeakoulu	5	1	27	1	3	37
Yhteensä		13	6	79	1	14	113

5.12 Elintarvikepakkausten ympäristövaikutuksista informointi

Kysyin seuraavaksi, informoivatko valmistajat tarpeeksi elintarvikepakkausten ympäristövaikutuksista. Olin sulkeissa selventänyt kysymystä: kuten materiaaleista ja kierrätysmahdollisuuksista. Vastausvaihtoehdoiksi annoin ”kyllä”, ”ei” ja ”en osaa sanoa”.

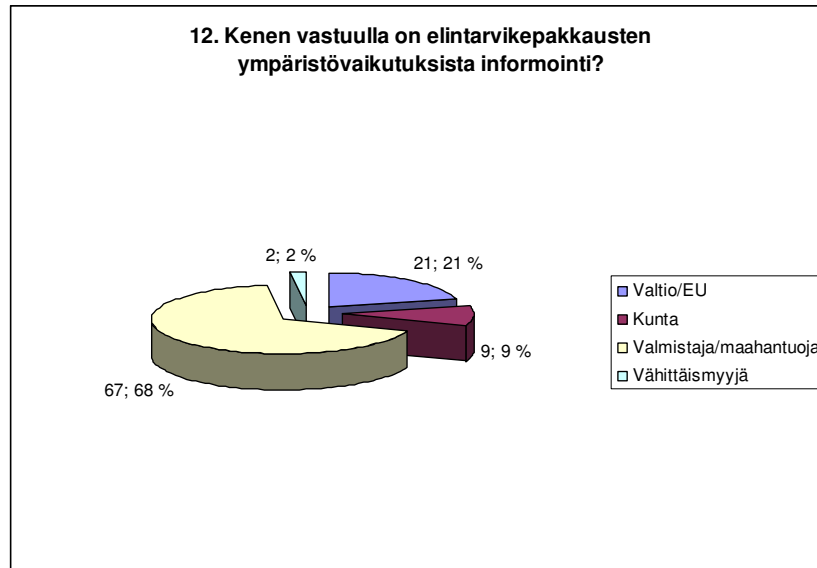
89 vastaajaa, 68 %, oli sitä mieltä, että elintarvikepakkausten ympäristövaikutuksista ei informoida tarpeeksi. 17 vastaajaa sanoi kyllä ja 24 ei osannut sanoa. Huomattava enemmistö kokee, että valmistajat eivät informoi tarpeeksi elintarvikepakkausten ympäristövaikutuksista. Kuluttajat eivät välttämättä kiinnitä paljon huomiota elintarvikepakkauksen teksteihin ja muihin tietoihin. Ehkä tämän vuoksi ”ei osaa sanoa” vastaajia oli niin paljon. Kuviossa 12 näkyy vastausmäärät ja prosenttijakauma kysymykseen 11.

KUVIO 12. Vastuu elintarvikepakkausten ympäristövaikutuksista informoinnista

Seuraava kysymys koski myös elintarvikepakkausten ympäristövaikutuksista informointia. Kysyin, kenen vastuulla on elintarvikepakkausten ympäristövaikutuksista informointi. Valmistajan lisäksi annoin vastausvaihtoehtoiksi ”valtio tai EU”, ”kunta”, ”vähittäismyyjä” ja ”muu”.

Kuten kysymyksessä 10, myös tässä kelpuutin vain vastaukset, joissa oli vain yksi kohta valittuna. Hyväksytyjä vastauksia tuli 99. Kuten kysymyksessä 10 myös tässä yleisin vastaus oli valmistaja tai maahantuojat. 67 vastaajaa oli sitä mieltä, että valmistajalla tai maahantuojalla on vastuu informoida elintarvikepakkausten ympäristövaikutuksista. Huomioitavaa on kuitenkin että nyt vastaukset jakaantuivat hieman tasaisemmin. Valtion tai EU:n valitsi 21 vastaajaa, kunnan seitsemän ja vähittäismyyjän kaksi. Muu kenttään tuli yksi vastaus: peruskoulu ja vanhemmat. Kuviossa 13 näkyvät vastausmäärät ja prosenttija-kauma kysymykseen 12.

KUVIO 13. Vastuu elintarvikepakkausten ympäristövaikutuksista informoinnista

Kun vertaillaan kysymyksiä 10 ja 12 huomataan, että 15 vastaajan mielestä suurin vastuu elintarvikepakkausjätteistä on valmistajalla tai maahantuojalla, mutta elintarvikepakkausten ympäristövaikutuksista informointi valtiolla tai EU:lla. Yleisin vastauspari on valmistaja/maahantuojat molempiin kysymyksiin. Tällaisia vastauksia tuli 45. Kaiken kaikkiaan vertailukelpoisia vastauksia kysymyksiin 10 ja 12 tuli 92 kappaletta. Kaikki ristiintaulukoinnin tulokset näkyvät taulukossa 9.

TAULUKKO 9. Vastuu elintarvikepakkausjätteistä vertailtuna vastuu elintarvikepakkausten ympäristövaikutuksista informoinnin kanssa

		12. Kenen vastuulla on elintarvikepakkausten ympäristövaikutuksista informointi?				Yhteensä
		Valtio/EU	Kunta	Valmistaja/maahantuojat	Vähittäismyyjä	
10. Kenellä on vastuu jätteistä?	Valtio/EU	3	1	3	0	7
	Kunta	2	1	3	0	6
	Valmistaja/maahantuojat	15	3	45	2	65
	Vähittäismyyjä	0	0	1	0	1
	Kuluttaja	1	2	10	0	13
Yhteensä		21	7	62	2	92

5.13 Vapaat kommentit

Kyselylomakkeen lopussa vastaajien oli mahdollista kirjoittaa omia kommenttejaan aiheesta Vapaa sana aiheesta -osioon. Vapaita kommentteja tuli noin 30. Vapaat kommentit liittyivät suurimmaksi osaksi aiheeseen ja niissä toivottiin elintarvikepakkauksilta erityisesti kierrätettävyyttä ja ympäristöystävällisyyttä. Kommenteissa todettiin turhia moninkertaisesti pakattuja elintarvikepakkauksia olevan liikaa ja toivottiin pakkausten ympäristövaikutuksista ja kierrätysmahdollisuuksista lisää tietoa. Useat vastaajat mainitsivat myös, että muovit pitäisi saada tehokkaammin kierrätyksen piiriin. Tällä hetkellä muovit päätyvät vastaajien mielestä liian helposti kaatopaikalle. Lisäksi aihe todettiin tärkeäksi ja sen tutkimista kiiteltiin.

Vapaisiin kommentteihin tuli myös vastauksia niiltä vastaajilta, jotka eivät ole aiheesta kovin kiinnostuneita. Näissä vastauksissa todettiin, että aihe ei kiinnosta tai sitä ei tule mieltettyä. Vapaita kommentteja tuli kuitenkin vain 30, joten pelkästään niiden perusteella on vaikea vetää johtopäätöksiä siitä, miten kuluttajat aiheeseen suhtautuvat.

6 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyöni tarkoitus oli tutkia kuluttajien näkemyksiä elintarvikepakkausten ympäristövaikutuksista. Keräsin tietoa kyselylomakkeen avulla pääkaupunkiseudulla ja sain tutkimukseeni 130 vastausta. Seuraavassa vedän yhteen tutkimukseni tulokset ja teen keskeisimmät johtopäätökset.

6.1 Tutkimustulosten yhteenveto

Tutkimukseni tarjosi paljon mielenkiintoisia tuloksia kuluttajien näkemyksistä elintarvikepakkausten ympäristövaikutuksista. Arvioidessaan elintarvikepakkauksen ominaisuuksia, vastaajat asettivat pakkauksen suojaavuuden, helppokäyttöisyyden ja informoinnin keskimäärin tärkeämmiksi ominaisuuksiksi kuin sen ympäristöystävällisyyden.

Vastaajista noin 78 % piti ympäristöystävällisenä elintarvikepakkauksena sellaista pakkausta, joka on tehokkaasti kierrätettävissä tai muuten hyödynnettävissä. Noin 71 % oli sitä mieltä, että ympäristöystävällinen elintarvikepakkaus muodostaa vähän jätettä. Noin 55 % vastaajista valitsi nämä molemmat ominaisuudet. Energiatehokkaasti valmistettu pakkaus ja uudelleenkäytettävä pakkaus miellettiin kierrätettävyyttä ja vähäistä jätteen määrää huomattavasti harvemmin ympäristöystävälliseksi pakkaukseksi. Tähän voi olla syynä se, että nykyään on käytössä vähemmän täysin uudelleenkäytettävissä olevia elintarvikepakkauksia ja että pakkausten valmistusprosesseista kerrotaan hyvin vähän.

Vastaajista 61 % kertoi pyrkivänsä välttämään muovisia elintarvikepakkauksia ympäristövaikutusten vuoksi. 38 % taas vältti metallipakkauksia. Kysyttäessä minkälainen on vastaajien mielestä epäympäristöystävällinen elintarvikepakkaus, yleisimmät vastaukset olivat muovipakkaukset, joita ei voi kierrättää, ja metallipakkaukset, joiden kierrätysmahdollisuudet ovat rajalliset. Kuluttajille ympäristöystävällinen on siis sellainen pakkaus, jonka voi tehokkaasti kierrättää.

Vastaajista 66 % kertoi pyrkivänsä vaikuttamaan elintarvikeostokäyttäytymisellä ympäristöasioihin, jos se vain on mahdollista eli kaupan valikoima sen mahdollistaa. Vastaajista 12 % pyrkii aina vaikuttamaan ja 16 % ei pyri vaikuttamaan. Ympäristöasioihin vaikuttamaan pyrkivien vastaajien yhteismäärä on huomattavan suuri. Kun kysyttiin onko tarpeeksi vaihtoehtoja saatavilla, 68 % vastaajista oli sitä mieltä, että elintarvikkeille löytyy jonkin verran vaihtoehtoisia pakkauksia ja että omilla valinnoilla pystyy vaikuttamaan. Kysymyksestä tulisi saada lisätietoa, jotta selviäisi millä lailla, kuluttajat kokevat, että vaihtoehtoja on saatavilla. Aihetta voisi selvittää kysymällä tuoteryhmä kerrallaan, millaisia vaihtoehtoja niiden pakkauksille on saatavilla.

Jopa 87 % vastaajista oli sitä mieltä, että elintarvikepakkauksista kertyy liikaa jätettä. Erityisesti valmiista lihatuotteista ja monista muista muoviin pakatuista tuotteista kertyy vastaajien mielestä liikaa jätettä. Selvensin aihetta kysymällä, lajittelevatko vastaajat jätteensä. 63 % vastaajista lajittelee aina ja 31 % joskus. Vain noin viisi prosenttia ei lajittele koskaan.

Kun tarkastellaan kysymyksiä ympäristöystävällisen elintarvikepakkauksen ominaisuuksista, pakkausmateriaalien välttämisestä, epäympäristöystävällisesti pakatusta elintarvikkeesta, jätteiden syntyemisestä sekä lajittelusta rinnakkain, havaitaan selkeä suuntaus vastaajien

mielipiteissä. Suurin osa kuluttajista lajittelee jätteensä, heidän mielestään ympäristöystävällinen elintarvikepakkaus on kierrätettävissä oleva ja he välttävät muovipakkauksia, jotka ovat huonosti kierrätettävissä ja siten heidän mielestään epäympäristöystävällisiä. Kun halutaan markkinoida kuluttajille ympäristöystävällisesti pakattuja elintarvikkeita, niiden tärkein ominaisuus tulisi olla kierrätettävät materiaalit ja niille hyvin järjestetyt kierrätysmahdollisuudet. Tämä on kuluttajalle tutumpi aihe kuin pakkauksen energiatehokkuus tai muut ympäristöominaisuudet. Kierrätyksestä on puhuttu jo pidemmän aikaa eli paljon aiemmin kuin ympäristöasioista yleisesti tuli laajasti käsitelty aihe.

Vastaajat olivat 69 % enemmistöllä sitä mieltä, että vastuu elintarvikkeista aiheutuvista jätteistä on valmistajalla tai maahantuojalla. Kuluttajat haluavat valmistajien kiinnittävän enemmän huomiota valmistamiensa tuotteiden pakkausten ympäristöystävällisyyteen. Jää tosin kuluttajien vastuulle vaatia sitä ja luoda markkinat tai valtion tai EU:n vastuulle säätää asetukset ja lainsäädännöllä ohjata valmistajien toimintaa.

Vastaajista 68 % oli sitä mieltä, että valmistajat eivät informoi tarpeeksi pakkausten ympäristövaikutuksista, kuten materiaaleista ja kierrätysmahdollisuuksista. Kysyttäessä kenellä on vastuu elintarvikepakkausten ympäristövaikutuksista informoinnista, yleisin vastaus oli jälleen valmistaja tai maahantuojaja. Osuus oli kuitenkin pienempi kuin se oli kysyttäessä vastuuta jätteistä. Vastaajista 51 % oli sitä mieltä, että ympäristövaikutuksista informointi kuuluu valmistajalle tai maahantuojalle ja 21 %:n mielestä valtiolle tai EU:lle.

Kuluttajat kokevat, että he eivät saa tarpeeksi tietoa ostamiensa tuotteiden pakkausten ympäristövaikutuksista. Tämä tuli esille myös vapaissa kommentteissa. Asia liittyy myös kuluttajien halukkuuteen ja valmiuteen kierrättää, josta he haluaisivat lisää tietoa.

6.2 Johtopäätökset

Kaiken kaikkiaan tulokset olivat varsin ympäristömyönteisiä, ja niiden perusteella voi sanoa, että suurin osa kuluttajista kiinnittää aiheeseen edes jonkin verran huomiota. On hyvin todennäköistä, että lähitulevaisuudessa suomalaiset elintarvikevalmistajat ottavat kyseisen aiheen vakavasti esille toimintatavoissaan. Näiden valmistajien, jotka suunnittelevat kiinnittävänsä huomiota pakkaustensa ympäristöystävällisyyteen, tulee kiinnittää huomiota pakkausten kierrätettävyyteen, materiaaleihin ja riittävään informointiin. Monet kuluttajat

ovat varmasti halukkaita saamaan lisätietoa siitä, miten he voisivat ostokäyttäytymisellään vaikuttaa ympäristöasioihin, mutta tällä hetkellä tietoa ei jaeta tarpeeksi.

Tutkimukseni osoittaa että kuluttajilla on varsin selkeä käsitys elintarvikepakkausten ympäristövaikutuksista ja ympäristöasiat kuuluvat joissain määrin jo suurimman osan kulkuskäyttäytymiseen. Kysyttäessä, mitä ympäristöystävällinen elintarvikepakkaus merkitsee kuluttajille, oli yleisin vastaus että pakkaus on kierrätettävissä tai muuten käytettävissä. Näin vastasi 78 % haastatelluista. Toiseksi yleisin vastaus oli että pakkaus muodostaa vähän jätettä. Muut valmiit vastausvaihtoehdot olivat seuraavat: pakkaus voidaan käyttää uudelleen ja pakkaus on valmistettu energiatehokkaasti. Nämä kaksi saivat huomattavasti vähemmän vastauksia, kuin kaksi ensimmäistä.

Kuluttajien näkemysten todenmukaisuutta voidaan arvioida vertailemalla niitä Karjalaisen ja Ramslandin teoriaan pakkausten ympäristövaikutuksista (ks. luvut 2.3 ja 2.4.). Pakkausten ympäristövaikutuksia ovat raaka-aineiden käyttö, energian kulutus, jätteen määrä ja päästöt. Kaikki edellä mainitut ominaisuudet eivät olleet edustettuna vastauslomakkeessa, mutta ne eivät myöskään tulleet ilmi vastaajien kommentoissa tai ”muu”-kentässä.

Vertailusta voidaan päätellä että kuluttajien näkemykset elintarvikepakkausten ympäristövaikutuksista ovat puutteellisia. Kierrätys pelkästään ei tee pakkauksesta ympäristöystävällistä, vaan voi päinvastoin olla huonompi vaihtoehto energiankäytön ja päästöjen takia. Tavoitellessaan ympäristöhenkisiä kuluttajia, tulisi yritysten kiinnittää huomiota kuluttajien informointiin pakkaustensa todellisista ympäristövaikutuksista. Oikeaoppista valistusta tulisi tulla myös muilta tahoilta, kuten kunnan jätehuolloilta, pakkausyhdistyksiltä sekä valtiolta, sillä tällä hetkellä kuluttajilla ei selkeästi ole kaikkea tietoa asiasta. (Karjalainen & Ramsland 1992, 9.)

6.3 Tutkimuksen luotettavuuden arviointi

Oikein tehdyllä tutkimuksella saadaan luotettavia vastauksia haluttuun tutkimusongelmaan. Tutkimusta voidaan pitää onnistuneena, kun sillä saadaan luotettavia vastauksia haluttuihin kysymyksiin. Hyvän tutkimuksen perusvaatimukset ovat, että se tehdään rehellisesti, puolueettomasti ja siten, etteivät vastaajat koe siitä haittaa. Seuraavassa arvioin tutkimukseni validiteettia ja reliabiliteettia. (Heikkilä 2004, 29.)

6.3.1 Validiteetti

Validiteetilla eli pätevyydellä mitataan, vastasiko tutkimus haluttuihin kysymyksiin ja saavutettiin asetetut tavoitteet. Validius tulee varmistaa etukäteen suunnittelulla ja harkitulla tiedonkeruulla. (Heikkilä 2004, 29.)

Tutkimukseni on validi, sillä sen antamat tulokset vastaavat tutkimusongelman asettamiin kysymyksiin. Tulokset on esitetty selkeästi ja läpinäkyvästi, kuvaajia apuna käyttäen. Otos on myös huolellisesti valittu edustamaan valittua perusjoukkoa. Kyselylomakkeen valmiit kysymykset ja tutkimuksen aihe saattavat johdatella haastateltavia vastaamaan niin kuin he haluaisivat toimia, eivätkä niin kuin he todellisuudessa toimivat. Tämä on aina huomioitava tehtäessä johtopäätöksiä ja yleistyksiä.

6.3.2 Reliabiliteetti

Reliabiliteetilla tarkoitetaan tutkimuksen luotettavuutta ja tulosten tarkkuutta. Tutkimuksen tulokset eivät saa olla sattumanvaraisia, vaan tulosten täytyy olla toistettavissa samanlaisina. Otoksen on edustettava koko perusjoukkoa eikä vain joitain siihen kuuluvia ryhmiä. (Heikkilä 2004, 30.)

Kvantitatiivisen tutkimuksen reliabiliteettia voidaan mitata vastausmäärän mukaan. Tutkimukseeni vastasi 130 henkilöä. Vaikka tutkittava perusjoukko on hyvin suuri, voidaan otostani pitää luotettavana, sillä se kuvaa hyvin perusjoukkoa kokonaisuudessaan. Joissain perustiedoissa vastausmäärät jakaantuivat epätasaisesti, joten en tehnyt suuria vertailuja eri ryhmien välillä vaan arvioin tuloksia kokonaisuudessaan. (Heikkilä 2004, 30.)

Tutkimukseni teoriaosuuteen käytetyt lähteet ovat ensikäden tietoa Suomen eri pakkausyhdistyksiltä ja niiden omia tutkimustuloksia. Näiltä tahoilta saatuja tietoja voidaan pitää luotettavina.

6.4 Jatkotutkimusaiheet

Tutkimani aihe on hyvin laaja ja mielenkiintoinen, joten se tarjoaa paljon mahdollisuuksia jatkotutkimuksille. Tutkimukseni perusjoukko on hyvin laaja, sillä tutkin kaikkia elintar-

vikkeita ostavia kuluttajia. Uusi tutkimus voitaisiin kohdistaa yhteen tiettyyn ryhmään, kuten tietyn ikäisiin kuluttajiin.

Tutkimus voitaisiin sitoa myös tiukemmin ostokäyttäytymiseen, jotta saataisiin selville, miten suuri merkitys ympäristöystävällisellä elintarvikepakkauksella on ostopäätösprosessissa. Kuluttajat ostavat aina tarpeidensa mukaan, mutta voiko tuotteen ympäristövaikutukset ohittaa esimerkiksi hinnan ostopäätöstä tehtäessä?

Tutkimuksen voisi myös toistaa muutaman vuoden välein, jotta saataisiin selville, ovatko kuluttajien mielipiteet muuttuneet. Ympäristöystävällisyys on kasvava trendi, ja on odotettavissa, että kuluttajat tulevat kiinnittämään asiaan enemmän huomiota.

LÄHTEET

Elkington, John & Hailes, Julia 1992. Vihreän kuluttajan opas. WSOY, Helsinki.

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus nro 1935/2004, elintarvikkeen kanssa kosketukseen joutuvista materiaaleista ja tarvikkeista ja direktiivien 80/509/ETY ja 89/109/ETY kumoamisesta,
[Http://eurlex.europa.eu/Notice.do?val=391318:cs&lang=fi&list=391318:cs,&pos=1&page=1&nbl=1&pgs=10&hwords=1935/2004~&checktexte=checkbox&visu=#texte](http://eurlex.europa.eu/Notice.do?val=391318:cs&lang=fi&list=391318:cs,&pos=1&page=1&nbl=1&pgs=10&hwords=1935/2004~&checktexte=checkbox&visu=#texte). Luettu 28.3.2009.

Ijäs, Tuija & Välimäki, Maija-Liisa 2008. Tunne elintarvikkeet. Otava, Helsinki.

Heikkilä, Tarja 2004. Tilastollinen tutkimus. Edita, Helsinki.

Hyötykäyttö. Pakkausalan Ympäristörekisteri PYR Oy.
[Http://www.pyr.fi/hyotykyaytto.html](http://www.pyr.fi/hyotykyaytto.html). Luettu 6.4.2009.

Karjalainen, Loa & Ramsland, Tuula 1992. Pakkaus – Pakkausalan perusoppikirja, Pakkausteknologiatyöryhmä ry, Helsinki.

King, Des 2008. Esimerkin voimalla. Pakkaus – Finnish Packaging Magazine 43 (8), 16–19.

Lakisääteiset veloitteet. Pakkausalan Ympäristörekisteri PYR Oy.
[Http://www.pyr.fi/hyotykyaytto/veloitteet.html](http://www.pyr.fi/hyotykyaytto/veloitteet.html). Luettu 27.3.2009.

Laurila, Asko 2009. Rasion CO2-merkki vastaa elämäntavan muutostrendiin. Pakkaus – Finnish Packaging Magazine 44 (1), 22–24.

Logistinen pakkaussuunnittelu-johdanto. Suomen pakkausyhdistys Ry.
[Http://www.pakkaus.com](http://www.pakkaus.com). Luettu 27.3.2009.

Myyntivalmis myymäläpakkaus. Suomen pakkausyhdistys Ry. [Http://www.pakkaus.com](http://www.pakkaus.com). Luettu 27.3.2009.

Tilastot. Tilastot 2006. Pakkausalan Ympäristörekisteri PYR Oy.
[Http://www.pyr.fi/tilastot.html](http://www.pyr.fi/tilastot.html). Luettu 27.3.2009.

Vertanen, Suvi 1993. Elinkaarianalyysi ja pakkaukset. Vesi- ja ympäristöhallinnon julkaisuja -sarja A, Helsinki.

Suoritan tutkimusta kuluttajien näkemyksistä elintarvikepakkauksia kohtaan. Annettuja tietoja käsitellään luottamuksellisesti, eivätkä yksittäiset vastaukset tule ilmi tuloksissa.

OSA 1. YLEISTÄ PAKKAUKSISTA JA NIIDEN YMPÄRISTÖVAIKUTUKSISTA

1. Aseta seuraavat elintarvikepakkauksen ominaisuudet tärkeysjärjestykseen, 1=tärkein, 6=vähiten tärkeä

- a) Pakkauksen tulee suojata tuotetta
- b) Pakkaus tulee olla helppo avata ja käyttää
- c) Pakkauksen tulee informoida tuotteesta
- d) Pakkaus ei saa muodostaa liikaa jätettä
- e) Pakkauksen tulee olla tyylikäs
- f) Pakkauksen tulee olla kierrätettävissä tai muuten uudelleenkäytettävissä
- g) Muu _____

2. Mitä ympäristöystävällinen elintarvikepakkaus merkitsee sinulle? (Voit valita useampia)

- a) Pakkaus on tehokkaasti kierrätettävissä tai muuten hyödynnettävissä
- b) Pakkaus voidaan käyttää sellaisenaan uudelleen
- c) Pakkaus muodostaa vähän jätettä
- d) Pakkaus on valmistettu energiatehokkaasti
- e) Muu _____

3. Välttätkö tiettyjä elintarvikepakkausmateriaaleja ympäristövaikutusten vuoksi? (Voit valita useampia)

- a) Muoveja
- b) Lasia
- c) Paperia
- d) Kartonkia
- e) Metalleja
- f) Muu _____

4. Pyritkö elintarvikeostokäyttäytymiselläsi vaikuttamaan ympäristöasioihin?

- a) Kyllä
- b) Kyllä, jos sen on mahdollista
(Kaupan valikoima mahdollistaa)
- c) En
- d) EOS

Jos vastasit kyllä, niin millä tavoin?

5. Onko tarpeeksi vaihtoehtoja saatavilla eri elintarvikepakkauksille? (Pystyykö omilla valinnoilla vaikuttamaan?)

- a) Kyllä
- b) Jonkin verran
- c) Ei
- d) EOS

6. Mainitse elintarvike, joka on ympäristöystävällisesti pakattu.
Miksi se on mielestäsi ympäristöystävällisesti pakattu?

7. Mainitse elintarvike, joka on epäympäristöystävällisesti pakattu. Miksi se on mielestäsi epäympäristöystävällisesti pakattu?

OSA 2. PAKKAUSJÄTE

8. Kertyykö elintarvikepakkauksista mielestäsi liikaa jätettä?

- a) Kyllä
 b) Ei
 c) EOS

Mistä elintarvikkeista/materiaaleista kertyy mielestäsi liikaa jätettä?

9. Lajitteletko jätteenne?

- a) Kyllä, aina
 b) Joskus
 c) En koskaan

10. Kenellä on suurin vastuu elintarvikepakkauksista aiheutuvista jätteistä?

- a) Valtiolla/EU:lla
 b) Kunnalla
 c) Valmistajalla/Maahantuojalla
 d) Vähittäismyyjällä
 e) Kuluttajalla
 f) Muu _____

Miksi tällä osapuolella on mielestäsi suurin vastuu?

11. Informoivatko valmistajat tarpeeksi elintarvikepakkauksen

ympäristövaikutuksista? (Kuten materiaaleista ja kierrätysmahdollisuuksista)

- a) Kyllä
 b) Ei
 c) EOS

12. Kenen vastuulla mielestäsi on elintarvikepakkausten ympäristövaikutuksista informointi?

- a) Valtiolla/EU:lla
- b) Kunnalla
- c) Valmistajalla/Maahantuojalla
- d) Vähittäismyyjällä
- e) Muu _____

13. Vapaa sana aiheesta

OSA 3. PERUSTIEDOT

14. Sukupuoli

- a) Nainen
- b) Mies

15. Ikä

- a) 18–30
- b) 31–45
- c) 46–59
- d) 60-

16. Koulutustausta

- a) Peruskoulu
- b) Ylioppilas
- c) Ammatillinen perustutkinto
- d) Opistoasteen ammatillinen tutkinto
- e) Ammattikorkeakoulu
- f) Yliopisto/korkeakoulu

Kiitos vastauksestasi!